

ISAKULOVA NILUFAR JANIKULOVNA

**PEDAGOGIK KASBIY
KOMPETENTLIK VA KREATIVLIK
MODULI BO'YICHA KEYSLARDAN
FOYDALANISHNING
NAZARIY ASOSLARI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

O'ZBEKISTON DAVLAT JAHON TILLARI UNIVERSITETI

ISAKULOVA NILUFAR JANIKULOVNA

**PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIK VA
KREATIVLIK MODULI BO'YICHA
KEYSLARDAN FOYDALANISHNING
NAZARIY ASOSLARI**

MONOGRAFIYA

**Toshkent
“Innovatsiya-Ziyo”
2022**

YŷK: 821.512.133-9

KBK: 84 (5 O'zb) 7

O – 1

Isakulova Nilufar Janikulovna

Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik moduli bo'yicha keyslardan foydalanishning nazariy asoslari. Monografiya. – Toshkent: “Innovatsiya-Ziyo”, 2022, 108 b.

Mazkur “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik moduli bo'yicha keyslardan foydalanishning nazariy asoslari” nomli monografiyada “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” modulini o'qitishning nazariy asoslari, modul bo'yicha keyslar ishlab chiqish va ulardan foydalanishning amaliy jihatlari tahlil etilgan.

Taqrizchilar:

1. Abdullayeva B.S. – TDPU ilmiy va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, pedagogika fanlari doktori, professor

2. Tuxtasinov I.M. – SamDCHTI rektori, pedagogika fanlari doktori, professor

3. Muslimov N.A. – TDPU, pedagogika fanlari doktori, professor

O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti Kengashining 2022-yil 11-maydagi yig'ilish bayonnomasi bilan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9943-7025-1-6

© Isakulova N., 2022.

© “Innovatsiya-Ziyo”, 2022.

KIRISH

Mamlakatimizda erkin va obod, farovon hayot qurishda zamonaviy bilim, yuqori kasb malakasiga ega bo'lgan, o'z yurti va xalqiga sadoqatli yosh avlodni tarbiyalash naqadar mas'uliyatli masalaga alohida e'tibor berilmoqda.

Bizga ma'lumki, XXI asr globallashuv va chegaralarning barham topish davri, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va Internet asri, jahon va dunyo bozori raqobat asridir. Bunday sharoitda bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetentligini takomillashtirish, bu borada belgilangan vazifalar asosiy ustuvor yo'nalish hisoblanadi. Mutaxassislarni tayyorlash sohasini isloh qilish jiddiy izlanish va tadqiqotlarni umumlashtirish natijasi sifatida muhimdir. Mazkur jarayonda e'tiborli masala sifatida Birinchi Prezident I.Karimovning quyidagi fikrlari o'rinlidir: "Biz ta'lim tizimida o'quvchilarning nafaqat keng bilim va professional ko'nikmalarni egallashi, ayni paytda chet mamlakatlardagi tengdoshlari bilan faol muloqot qilish, bugungi dunyoda ro'y berayotgan barcha voqea-hodisalar, yangilik va o'zgarishlardan atroflicha xabardor bo'lish, jahondagi ulkan intellektual boylikni egallashning eng muhim sharti hisoblangan xorijiy tillarni ham chuqur o'rganishlari uchun katta ahamiyat bermoqdamiz" [3; 183-b.]. Shuningdek, bo'lajak mutaxassislarning real iqtisodiyotda talab

etilish masalasi oliy ta'lim muassasalarida ta'limni rivojlantirish va isloh etishga yo'naltirishning yaqqol tasdig'i hisoblanadi.

Ana shu g'oyat muhim jihatni e'tiborga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011 yil 20 maydagi "Oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ 1533-sonli, 2012 yil 10 dekabrda "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ 1875-sonli, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012 yil 28 dekabrda "Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim hamda oliy malakali ilmiy va ilmiy pedagog kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 365-sonli, 29 dekabrda "Respublika oliy ta'lim muassasalari reytingini baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 371-sonli qarorlarda ham kadrlar tayyorlash masalasi har tomonlama mazmunan o'z ifodasini topgan.

Uzluksiz ta'lim tizimini tubdan isloh qilish jadal va innovatsion taraqqiyotning egasi yoshlarni davr talabiga mos mutaxassis kadrlar qilib tayyorlash, dunyo bilan erkin fikrlasha oladigan, fan va texnika sohasidagi jahonning ilg'or texnologiyalarini o'rganib, ularni mamlakatimiz manfaati uchun safarbar etishi hal qiluvchi omil sifatida xizmat qiladi.

Zero, Birinchi Prezidentimiz I.Karimov ta'kidlaganidek: "Ta'lim-tarbiya masalasi mustaqilligimizning birinchi kunlaridan boshlab bugunimiz va kelajagimizni hal qiladigan eng ustuvor va dolzarb vazifa sifatida yurtimizda kun tartibiga qo'yildi. Bugungi kunda bu sohada amalga oshirilayotgan ulkan ishlar, farzandlarimizning har tomonlama barkamol bo'lib

ulg'ayishi uchun yaratilayotgan zamonaviy sharoitlar tufayli yoshlarimizning jismoniy va ma'naviy jihatdan hech kimdan kam bo'lmasdan voyaga yetayotgani barchamizga mamnuyat yetkazadi" [2; 137-b.].

Bu o'rinda pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik tushunchalarining mazmun-mohiyatini tushungan holda samarali foydalanish imkoniyatini beradi. Hozirgi davr pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik tushunchalarning tizim shaklidagi uzviylik yo'llarini ta'lim-tarbiya amaliyotiga joriy etishni taqozo etadi. Davlatimiz kelajagi va manfaatlari uchun pedagogik kompetentlik va kreativlik modulini o'qitishda keylar ishlab chiqish va ulardan foydalanish bilan bog'liq bitiruv ishini tanlashimizga asos bo'ldi.

I BOB. “PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIK VA KREATIVLIK” MODULINI O‘QITISHNING NAZARIY ASOSLARI

§ 1.1. “Kompetensiya”, “kasbiy kompetentlik”, “kreativlik” tushunchalarining mazmun mohiyati

Bizga ma’lumki, jamiyatning haqiqiy boyligi, bu inson va uning avlodidir. Shuningdek, har qanday shaxsning el-yurtiga, vataniga sadoqati, iymon-e’tiqodi butunligi, mard va jasurligi, malakasi yetukligi, ma’naviyati yuksakligi kabi boyliklari har qaysi davlatning qudratli salohiyat manbai ekanligiga shubha yuqdir. “Har bir kasbning o‘z sohibi, o‘z ustasi bo‘ladi. Dunyoda kasb-hunar ko‘p, ammo haqiqiy kasb egasi, haqiqiy hunar sohibi kam uchraydi. Ilmu fanda ham haqiqiy olim bo‘lish uchun kishiga Yaratganning o‘zi nazar qilgan bo‘lishi kerak.

Yurtimizda nodir iste’dodli olimlar ko‘payishi lozim, ammo biz ularning soniga qarab emas, sifatiga qarab baho beramiz. Zamon ehtiyojlarini ularning oldiga vazifa qilib qo‘yar ekanmiz, albatta bugungi zamonga munosib shart-sharoitlar ham yaratib berishimiz zarur. Shundagina biz boshqa el-elatlar orasida ajralib turadigan buyuk millatga aylana olamiz” deb ta’kidlaganlar Birinchi Prezidentimiz I.Karimov [1; 80-b.].

Yuqorida qayd etilgan islohotlar asosida mutaxassis kadrlarni tayyorlash jarayonida kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda kompetensiya, kasbiy tushunchalari, kreativlik tushunchalarining tahlili pedagogning kasbiy kompetenligi va kreativligini amaliyotdagi holatini kuzatish imkonini beradi.

Kompetensiya – u yoki bu soha bo'yicha bilimdonlik [15; 62-b.]. "*Kompetensiya*" (lot. *competo* - erishayapman, munosibman, loyiqman) – 1) muayyan davlat organi (mahalliy o'zini o'zi boshqarish organi) yoki mansabdor shaxsning qonun, ustav yoki boshqa hujjat bilan belgilangan vakolatlari, huquq va burchlari doirasi; 2) u yoki bu sohadagi bilimlar, tajriba [19; 682-b.]. Kompetensiya so'zining 16 xil ma'nolarini psixologlar tomonidan 7 xil baholash shkalasidan foydalanishdi (internet-uyushma psixologlar ekspert). Ekspertlar tomonidan qayd etilgan tushunchalar quyidagilardan iborat:

... ishlab chiqarish masalalarini yecha olish qobiliyati; aniq vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni qo'llay olish qobiliyati;

... kasbiy standart tavsifiga mosligi;

... tashkilot tomonidan subektning sifatli faoliyatini shakllantirish maqsadida ishchiga qo'yilgan talab;

... ishchining xulq-atvor meyorlari tashkilotga mosligi;

... bilim, ko'nikma va malakalar (BKM), qobiliyat, motiv, shaxs, kommunikativ sifatlar va boshqa tushunchalarning umumiy tushunchasi;

... sifatli ishga tayyorgarligi va ko'nikmasi;

... lavozim vazifalariga mas'ulligi va vakolati;

... BKM+kasbiy muhim sifatlar;

... kompetensiyaning turli jihatlari;

... kasbiy muhim sifatlar tashkilotchilik konteksti bilan birgalikda;

... kasbiy tajribani chuqur anglanishi;

... shaxsiy xususiyat, individuallik;

... muvaffaqiyatli faoliyatda inson omili;

... samarali ishlab chiqarish faoliyati mezonlari;

... ijodkorlik;

... aniq tashkilotlarda ishlab chiqarish vazifalari.

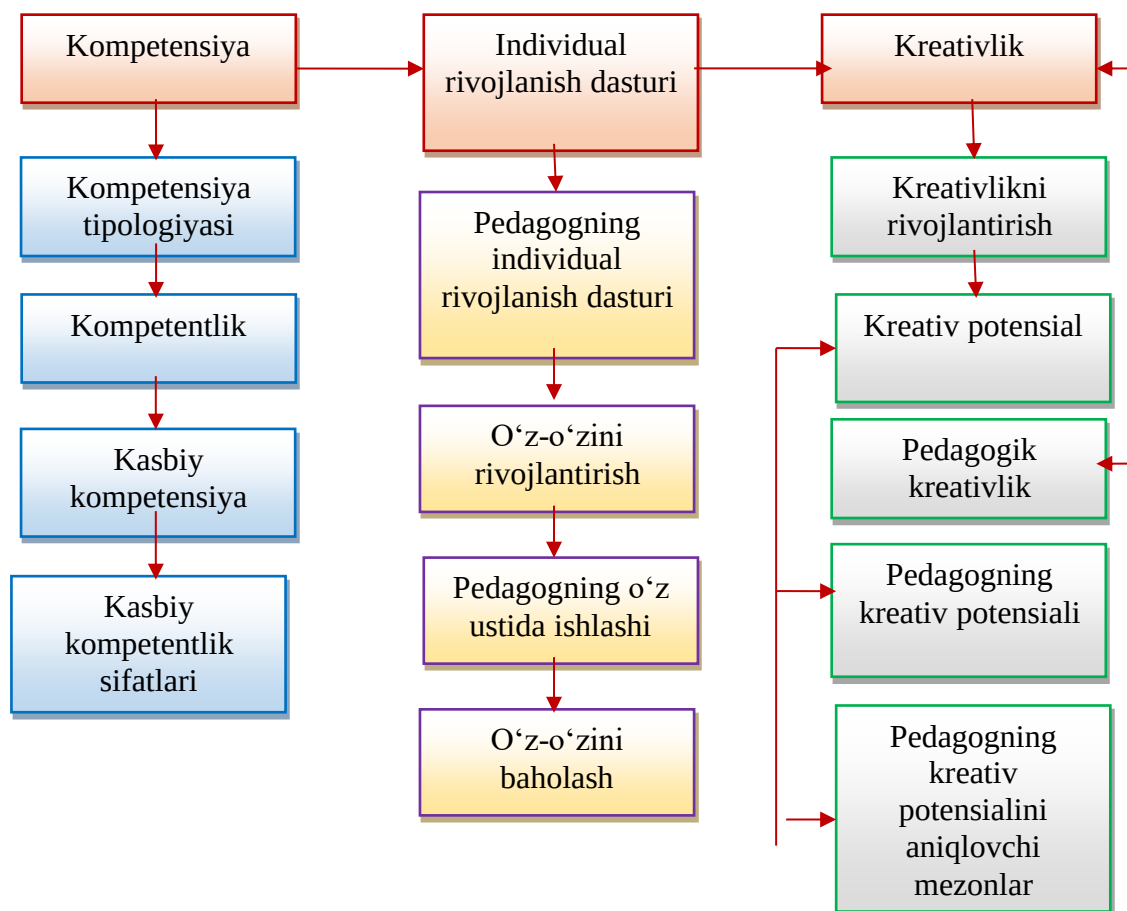
Natijada *kompetensiya* – bu shunday bilimlar, ko‘nikmalar, malakalar, sabab omillari, shaxsiy sifatlar, maqsadli vaziyatlarning umumiy uyg‘unligi bo‘lib, qaysikim aniq tashkilot, aniq guruh, aniq ish joyida, aniq ishlab chiqarish jamoasi ijrochilarining samarali yechimlarini ta‘minlab beradi [10; 87-89-b.].

Bozor munosabatlari sharoitida mehnat bozorida ustuvor o‘rin egallagan kuchli raqobatga bardoshli bo‘lish har bir mutaxassisdan kasbiy kompetentlikka ega bo‘lish, uni izchil ravishda oshirib borishni taqozo etmoqda. Xo‘sh, kompetentlik nima? Kasbiy kompetentlik negizida qanday sifatlar aks etadi? Pedagog o‘zida qanday kompetentlik sifatlarini yoritib olishi zarur. Ayni o‘rinda shu va shunga yondosh g‘oyalar yuzasidan so‘z yuritiladi [11].

Inglizcha “competence” tushunchasi lug‘aviy jihatdan bevosita “qobiliyat” ma’nosini ifodalaydi. Mazmunan esa “faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namo‘n etib olish”ni yoritishga xizmat qiladi

Tadqiqotchilar o‘z tadqiqotlarida kompetensiya tushunchasining turli ta‘lim yo‘nalishlarida tahlil ishlarini olib borganlar. Bugungi zamon talablarga javob beradigan mutaxassis o‘z sohasining bilimdoniga aylanishi ta‘lim jarayonida kompetensiya tushunchasidan foydalanilib kelishi loyiha ishida *kompetensiya* so‘zi bilan bog‘liq yana qanday tushunchalar mavjudligi, nazariy tipologiyasi hamda

yoʻnalishlari qanday namoyon boʻladi kabi savollarga javob berishga harakat qildik (1.1-rasmga qarang).

1.1-rasm. Kompetensiya va kreativ tushunchalari

N.A.Muslimov boʻlajak kasb taʼlimi oʻqituvchilarining kasbiy kompetentliklarini shakllantirishda *tayanch, umumiy va maxsus kompetentlik darajalarini* shakllantirish muhimligini aniqlagan. Tayanch kompetentlikliklar – taʼlim oluvchining taʼlim jarayoni nihoyasida ega boʻlgan barcha tushunchalari, bilimi, koʻnikma va malakalaridir. Xulq-atvori va fikrlashi keng maʼnodagi “kompetentlik” tushunchasiga kiritiladi. Taʼlim jarayonining maqsadi taʼlim oluvchining kompetentliklarini rivojlantirishni ragʻbatlantirish hisoblanadi.

Kompetentliklarni ikki turga ajratish mumkin:

1) o'quv fani yoki ta'lim yo'nalishi bilan bevosita bog'liq bo'lgan kompetentliklar – ixtisoslikka oid maxsus kompetentliklar;

2) barcha ta'lim yo'nalishlari bo'yicha ham muhim hisoblanadigan kompetentliklar – umumiy kompetentliklar.

Umumiy kompetentliklar ba'zan "transversal ko'nikmalar" deb ataluvchi, ya'ni, barcha yoki ko'pchilik fanlar yo'nalishlariga xos bo'lgan ko'nikmalarga o'xshab ketadi. Umumiy kompetentliklarning qanchalik muhimligi to'g'risidagi bilimlarni rivojlantirish maqsadida ularning eng muhimlarining ro'yxatini tuzib olish zarur, ularning ahamiyati va oliy ta'lim muassasalarida rivojlantirilayotgan kompetentliklarga mos kelish darajasi aniqlanishi kerak. Kompetentlik turlarining umumiy tomonlari va farqlari aniqlanib, ta'lim yo'nalishlari bo'yicha maxsus kompetentliklar ro'yxati shakllantirilishi kerak. Maxsus kompetentliklar guruhidan ularning qaysi birlari birinchi bosqichda, qaysisi ikkinchi bosqichda va qaysilari uchinchi bosqichda muhimligi, shuningdek, qaysi bosqichlari ularni rivojlantirish kerakligi aniqlanadi [12; 9-10-b.].

Shuningdek, o'z tadqiqotida masalali-faoliyatli modelda ta'lim mazmuni uch darajada:

tayanch kompetentlik (o'quv rejasidagi barcha blok fanlari uchun);

fanlararo kompetentlik (o'quv rejasidagi bir blok fanlari to'plami uchun);

predmet doirasidagi kompetentlik (o'quv rejasidagi bir fan yuzasidan) shaklida keltirilgan [13; 127-b.].

Tadqiqotchi tomonidan kasbiy kompetensiyaga oid ishlar olib borilgan.

Davlat ta'lim standarti tomonidan belgilangan baholash nazoratidan farq qiluvchi baholash vositalari sifatli nazoratga yo'naltirilishi talabada shakllanishi lozim bo'lgan kompetensiyalar integral, kompleks xarakterda kasbiy yetuklik darajasiga xizmat qiladi [16; 126-b.]. Bunda talabaning joriy, orliq va yakuniy baholashlariga ham kompetensiyani shakllanishiga e'tibor berilishi kerakligi e'tiborga olingan.

A.G'.Eminov o'z tadqiqotida o'qituvchilarning kompyuter grafikasi bo'yicha kompetentligini mazmuni ilmiy asoslab berdi, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanilgan holda bo'lajak o'qituvchilarning kompyuter grafikasi bo'yicha kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiladigan "Informatika va AT" o'quv fani bo'yicha nazariy, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarning metodik ishlanmalari hamda mustaqil ishlarni ishlab chiqdi hamda pedagogika oliy ta'lim muassasalarida "Informatika va AT" o'quv fanini o'qitishda bo'lajak o'qituvchilarning kompyuter grafikasi bo'yicha kompetentligini rivojlantirish metodikasi, bosqichlari va baholash mezonlarini ishlab chiqdi [20; 7-b.]. Tadqiqotchi predmet doirasidagi kompetensiyani tahlil qilgan. Bizning tadqiqotimiz sotsiolingvistik kompetentsiyani takomillash-tirishda faqat ingliz tili mutaxassislarini o'rganishga qaratilgan.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasasi bitiruvchisining shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini umumiy tavsifi tahlil qila olish, tizimli ravishda fikrlay olish, tanqidiy fikrlashga qodirlik, noan'anaviy fikrlay olish, refleksiyaga qodirlik, mantiqiy fikrlay olish, analogiyaga keltirish, taqqoslay olish, amaliy fikrlay olish, mas'uliyatli fikrlashga qodirlik, jamoaviy fikrlashga qodirlik, o'z vaqtini rejalashtirish va tashkillashtira olish, muammolarning yechimini topa bilish, qarorlarni qabul

qilishga qodirlik, mustaqil ravishda ta'lim olishga o'rganishga qodirlik, o'z faoliyatini rejalashtirish va tashkillashtira olish, kompyuter savodxonligi, ma'lumotlar bazasi bilan ishlay olish, og'zaki muloqot madaniyati, yozma muloqot ko'nikma va malakalari, chet tilini bilishlik, o'z ehtiyojlarini qondirish uchun ichki faoliyati shaxsan mas'ullik va ehtiyojni his etish, bag'rikenglik, mushkul vaziyatlarda to'g'ri yo'l tuta bilish, xushxulqlik, shaxslararo o'zaro faoliyatga qodirlik, jamoa bo'lib ishlashga qodirlik, nizolarni hal eta olish va muzakoralar olib borishga qodirlik, betakrorlik (kreativlik), tadbirkorlik, innovatsion faoliyatga qodirlik, maqsadga intiluvchanlik, loyihalarni boshqarishga qodirlik, sifatni ko'zlash, natijani ko'zlash, peshqadamlikdan iborat ekanligi ta'kidlangan [12; 10-12-b.]. Mazkur jarayonda N.A.Muslimov tomonidan kasbiy kompetentlik darajalarida chet tilini bilishlikka e'tibor qaratilgan.

Pedagogning tadqiqotchilik kompetensiyasini rivojlantirish yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

ta'lim jarayonida tadqiqotchilik faoliyatini amalga oshirish motivlarini rivojlantirish;

tadqiqotchilik faoliyatining metodologik asosini o'rganish; shaxsiy kasbiy tadqiqotchilik faoliyatini tashkil qilish.

Natijada tadqiqotchilik faoliyatga qadriyatli yondashuv, kasbiy sohada tadqiqotchilik faoliyatini amalga oshirish motivlarini rivojlantirish, tadqiqot natijalari bo'yicha axborot va nashr ishlarini tayyorlashning umumiy prinsiplarini bilish, ta'lim sohasidagi tadqiqida dolzarb muammolarni aniqlash ko'nikmasi, qo'yilgan maqsadni tatbiy etishda vazifalarni tanlash, nazariy va empirik metodlarni qo'llash, tadqiqot natijalarini og'zaki va yozma shaklda tayyorlash, tadqiqot

uchun axborotlarni tanlash hamda tadqiqotchilikka tayyorlik kuzatiladi [17; 151-b.]. Bizning tadqiqotimizda bo'lajak mutaxassis bakalavriat va magistratura talabasining tadqiqotchilik kompetensiyasini sotsiolingvistik jarayonga yo'naltirishni rejalashtirdik.

Bo'lajak mutaxassisda *shaxsiy va kasbiy kompetentligini* shakllantirishda ta'lim vositalari(real, texnik, chop etilgan o'quv materiallari, ko'rgazmali qurollar)ning o'rni muhimligini G'.Abduqodirov, M.Yuldashev, X.Mo'minovlarni hammualliflikdagi maqolasida bayon etilgan. Lekin ta'lim vositalarining turlari aniq ko'rsatilganda ko'rgazmali qurollar qaysi vositaning tarkibiy qismi ekanligi ajratilgan bo'lar edi [5; 22-b.].

Psixologik kompetentlik pedagogda bir tekisda shakllanmaydi, professional hayot davomida sodir bo'ladi, bu ichki diagnostikani ko'rish – demak, unga baho berish, uning shaxsiy kasbiy rivojlanishini prognozlash [6; 39-b.]. Shuningdek, psixologik kompetentlik sotsiolingvistik kompetensiyani takomillashtirishda talabalik hayoti davomida sodir bo'lishi maqsadga muvofiqdir.

Ta'lim mazmunining o'quv rejadagi fanlar bloklari (barcha fanlar uchun), fanlararo (fanlar to'plami uchun) va predmetli (ma'lum bir fan uchun) tarzda guruhlanganligi bois kompetentlikni namoyon etuvchi uch darajani, ya'ni tayanch, fanlararo hamda bitta predmet bo'yicha kompetentlikka ajratilgan. Shuningdek, kompetentlikning *yaxlit-mazmunli, ijtimoiy-madaniy, o'quv-bilish, axborot olish, kommunikativ, ijtimoiy-faoliyatli va amaliy faoliyat* turlari tahlil etilgan [7; 41-b.]. Mazkur ma'lumotlar ham tadqiqotchi N.Muslimovning doktorlik dissertatsiyasida (132-133-betlarida) ham o'z

ifodasini topgan. Faqat shaxsning o'z-o'zini takomillashtirish kompetentligi o'rniga amaliy faoliyat kompetentligi bilan o'zgartirilgan.

Odatda bitiruvchi mutaxassisning kompetentligi kasbiy layoqatlilik, o'z sohasini yaxshi bilishi, kasbiy malakasini muntazam oshirib borishi, o'z ustida ishlab borishi va o'zining qabul qilgan qarorlariga mas'ulligi kabi ko'rsatkichlarga qarab aniqlanadi [8; 52-b.].

I.T.Aliyev pedagogning *kasbiy kompetentligi* mazmunini asosiy, umumkasbiy va maxsus kompetensiya tashkil etishini ta'kidlagan. Shuningdek, *asosiy kompetensiyalar* konseptual, instrumental, qadriyatli-etik, integrativ, kontekstual, moslashuvchanlik va kommunikativ kompetensiyalarni o'z ichiga olishini o'rgangan. Ta'limiy kompetensiyalar o'quvchi yoki talabaning kelajakdagi faoliyatini belgilab beradi [9; 55-56-b.]. Asosiy kompetensiyalardan kommunikativ kompetensiya ijtimoiy hayotda tilni o'rganishda muhimdir.

Ijtimoiy-perseptiv kompetentlik rivojlanishining kutilgan (yoqimli), barqaror (turg'un), qoniqarsiz va tanqidiy darajalari mavjud. Bo'lajak mutaxassislarda ijtimoiy-perseptiv kompetentlikni shakllantirish uchun avvalo kuzatuvchanlik xususiyatining rivojlanishiga, ya'ni perseptiv, kognitiv, refleksiya, empatiya, motivatsion va prognostik jihatlarining taraqqiy etishiga e'tibor qaratish lozim [18; 55-56-b.].

"Kompetentlik" tushunchasi ta'lim sohasiga psixologik izlanishlar natijasida kirib kelgan. Shu sababli kompetentlik "noan'anaviy vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxassisning o'zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan o'zaro munosabatlarda yangi yo'l tutishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga to'la ma'lumotlardan foydalanishda,

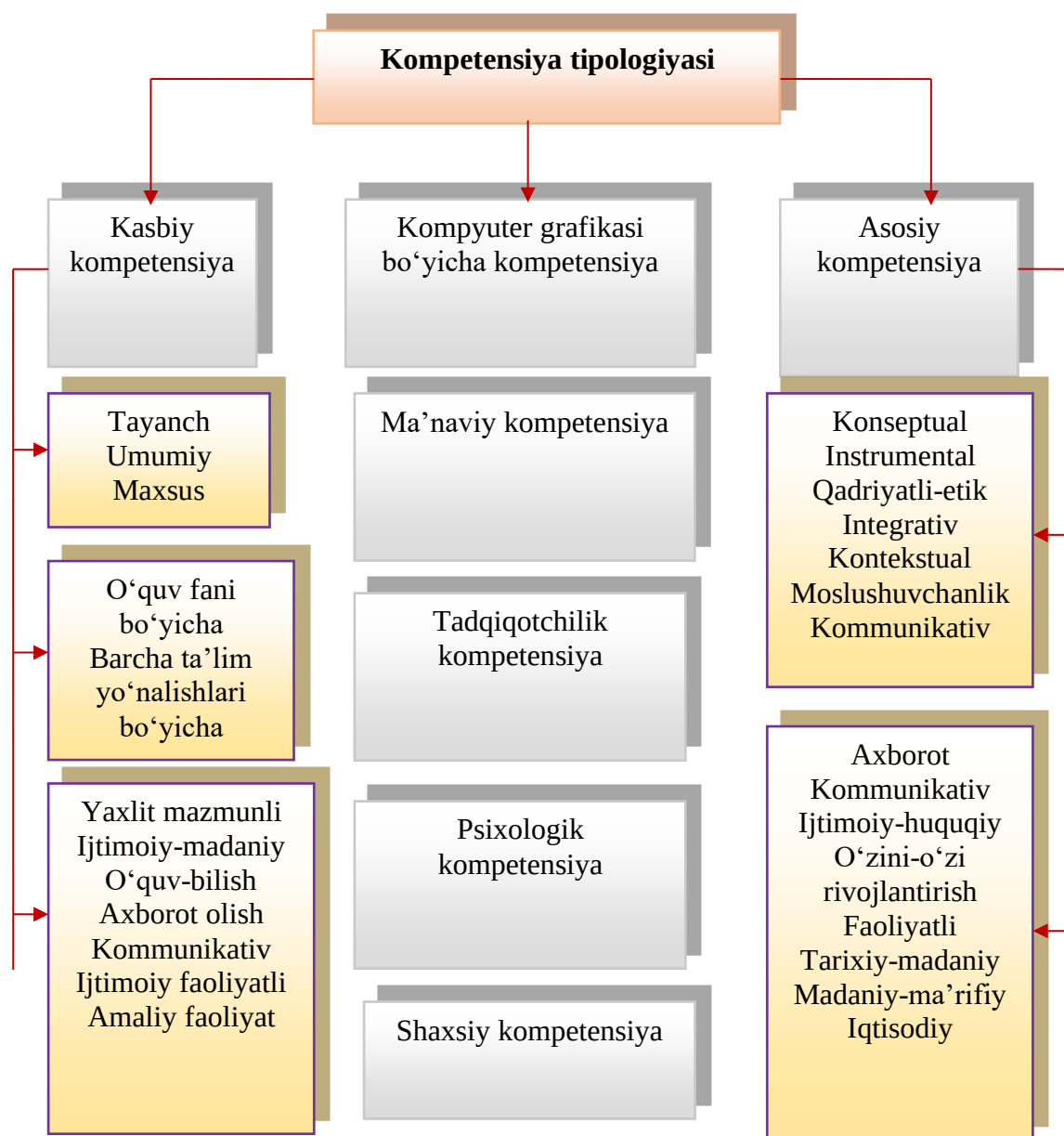
izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga egalik”ni anglatadi [11].

Kompetentlik tushunchasi deganda ma’lum bir sohada talaba (masalan, bo’lajak o’qituvchi) tomonidan egallangan kompetensiya, ya’ni ma’lum bir sifatlarning to’liq shakllangan majmui tushuniladi [9; 55-b.]. Kompetentlik tushunchasi (lotinchadan *competentia*, *competere* so’zidan olingan bo’lib – “birgalikda erishaman, qozonaman, mos kelaman, to’g’ri kelaman” degan ma’noni beladi) lug’atlarda esa “nimadir to’g’risida fikr yuritishga yo’l beradigan bilimlarga ega bo’lish”, “xabardor bo’lmoq, huquqli bo’lmoq” degan ma’noni bildiradi. Amalda barcha lug’at tuzuvchilar “kompetentlik” va “kompetensiya” kategoriyalarini chegaralab qo’yadi. Kompetentlik ta’rifi o’xshash va bir-birini o’rnini egallaydi (to’ldiradi), shu bilan bir vaqtda kompetensiya so’zi uchun yagona izohlash yo’q, bu tushuncha “vakolatlar yig’indisi (huquq va majburiyatlar) qandaydir organ yoki lavozimli shaxsning qonun, nizomlar bilan belgilab qo’yilgan ushbu organ yoki boshqa holatlar”, “nimanidir to’g’risida fikr yuritishga yo’l beradigan bilimlarga ega bo’lish (egalik qilish)”, “kimdir yaxshi xabardor bo’lgan savollar to’plami (sohasi)” tushuniladi [14; 209-210-b.]. Yuqorida qayd etilgan tahlillar asosida kompetensiya tipologiyasini aniqladik (1.2-rasmga qarang).

Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim, malakalarning egallanishini emas, balki har bir mustaqil yo’nalish bo’yicha integrativ bilimlar va harakatlarning o’zlashtirilishini nazarda tutadi. Shuningdek, kompetensiya mutaxassislik bilimlarini doimo boyitib borishni, yangi axborotlarni o’rganishni, muhim ijtimoiy talablarni anglay

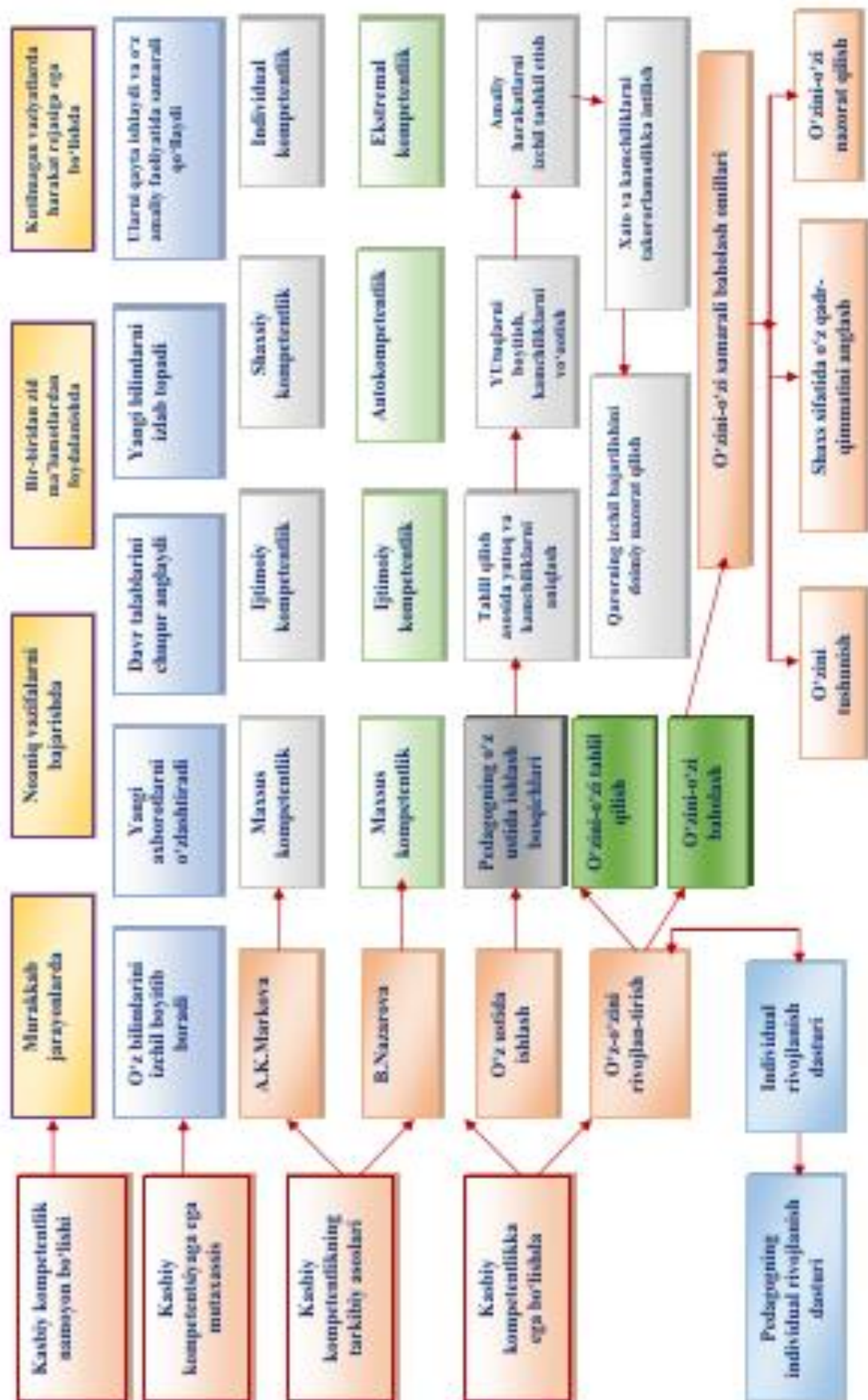
olishni, yangi ma'lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o'z faoliyatida qo'llay bilishni taqozo etadi.

Bir qator tadqiqotlarda bevosita pedagogga xos kasbiy kompetentlik va uning o'ziga xos jihatlari o'rganilgan. Bunday tadqiqotlar sirasiga A.K.Markova, va B.Nazarovalar tomonidan olib borilgan izlanishlarni kiritish mumkin.

1.2-rasm. Kompetensiya tipologiyasi

Kasbiy kompetentlikning o'ziga xos xususiyatlarini 3-rasm asosida ifodaladik (1.3-rasmga qarang).

1.3-rasm. Kasbiy kompetentlikning o'ziga xos xususiyatlari

“Kreativlik” va “pedagogik kreativlik” tushunchalarining mohiyati. Zamonaviy pedagogikada “kreativ pedagogika” tushunchasi qoʻllanila boshlaganiga hali u qadar koʻp vaqt boʻlmadi. Biroq, oʻqitish jarayoniga innovatsion hamda ijodkorlik yondashuvlarini qaror toptirishga boʻlgan ehtiyoj “Kreativ pedagogika”ning pedagogik turkum fanlar orasida mustaqil predmet sifatida shakllanishini taʼminladi. Ushbu predmet asoslarini pedagogika tarixi, umumiy va kasbiy pedagogika hamda psixologiya, xususiy fanlarni oʻqitish metodikasi, taʼlim texnologiyasi va kasbiy etika kabi fanlarning metodologik gʻoyalari tashkil etadi.

“Kreativ pedagogika” fanining umumiy asoslari mutaxassis, shu jumladan, boʻlajak mutaxassislarning kasbiy kamol topishlari uchun zarur shart-sharoitni yaratishga xizmat qiladi. Shaxsning mutaxassis sifatida kasbiy kamol topishi, rivojlanishi oʻz mohiyatiga koʻra jarayon tarzda namoyon boʻladi. Kasbiy yetuklik inson ontogenezinin muhim davrlari kasbiy kamol topish, rivojlanish gʻoyalarining qaror topishi (14-17 yosh)dan boshlanib, kasbiy faoliyatning yakunlanishi (55-60 yosh)gacha boʻlgan jarayonda kechadi.

Ijodkor shaxsning shakllanishi va rivojlanishi uning ichki va tashqi olami oʻzgarishining oʻzaro mos kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar hamda inson ontogengizi – tugʻilishidan boshlab to umrining oxiriga qadar uzluksizlik, vorisiylikni taqozo etadigan faoliyat mazmuniga bogʻliq. Maʼlumki, kasbiy tajriba bilim, koʻnikma va malakalarning integratsiyasi sifatida aks etadi. Biroq, kasbiy-ijobiy faoliyat koʻnikmalarining oʻzlashtirilishi nafaqat amaliy koʻnikma va malakalarning integratsiyasi, mutaxassis sifatida faoliyatni samarali tashkil etish usul va vositalarini ishlab chiqishni emas,

shu bilan birga kasbiy ijodkorlik metodologiyasidan xabardor bo'lish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish va kreativ xarakterga ega shaxsiy sifatlarining yetarli darajada o'zlashtirilishi talab etadi. Ijodkor shaxsning shakllanishini shaxsning o'zaro mos tarzda bajarilgan ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotlarni yaratish borasidagi rivojlanishi sifatida belgilash mumkin. Ushbu jarayonning sur'ati va qamrovi biologik va ijtimoiy omillar, shaxsning faolligi va kreativ sifatlari, shuningdek, mavjud shart-sharoit, hayotiy muhim va kasbiy shartlangan hodisalarga bog'liq. Zamonaviy sharoitda pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lishi taqozo etadi.

So'nggi yillarda yetakchi xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimida talaba va talabalarda kreativlik sifatlarini shakllantirish masalasiga alohida, jiddiy e'tibor qaratilmoqda. Buni Bronson, Merriyman (2010 y.), Ken Robinson (2007 y.), Fisher, Frey (2008 y.), Begetto, Kaufman (2013 y.), Ali (2011 y.), Treffinger (2008 y.) va b. tomonidan olib borilgan ko'plab tadqiqotlar, ularning natijalaridan ko'rish mumkin. Birgina Ken Robinson tomonidan 2007 yilda tayyorlangan "Maktab kreativlikni barbod etyaptimi?" nomli video lavhani YouTube saytida 5 mln marta tomosha qilingan. Qolaversa, o'qituvchilar kreativlik asoslarini o'rganishga jiddiy kirishganlar¹. O'qituvchilarda pedagogik faoliyatni kreativ yondashuv ko'nikma, malakalarini shakllantirish hamda rivojlantirishga doir adabiyotlar chop etilyapti, Ta'lim departamenti tomonidan tayyorlangan video lavhalarga asoslanuvchi noan'anaviy darslar tashkil etilyapti². Salmoqli amaliy ishlar olib borilayotganligiga qaramay, ko'pchilik o'qituvchilar hali hanuz

¹ Бегетто, Кауфман, 2013 й.

² Али, 2011; Таълим департаменти, 2013 й.

shaxs (o'zlarida hamda talabalarda kreativlik sifatlarini qanday qilib samarali shakllantirish tajribasini o'zlashtira olmayaptilar. Ta'lim tizimini boshqarish organlari har yili ta'lim muassasalarida yuqori samaradorlikka erishishga e'tibor qaratadi. Ana shu maqsadda o'quv dasturini ishlab chiqiladi, yangi o'quv darsliklari yaratiladi. Bu esa ham talabalar, ham o'qituvchilarni kasbiy o'sishlariga yordam beradi. Olib boriladigan amaliy harakatlar talabalarda yutuqlarga erishish, olg'a intilishga bo'lgan ehtiyojni muayyan arajada yuzaga keltiradi, ularning o'quv-bilish qobiliyatlarini bir qadar rivojlantirishga yordam beradi. Biroq, o'quv yilining oxirida kelib oliy ta'lim muassasalarida talabalarning fanlarni o'zlashtirishlarida yuqori darajadagi ijobiy natijalar kuzatilmayapti. Ko'plab talabalarning ta'lim olishga nisbatan qiziqishi yo'qolgan. Buning natijasida o'qituvchilar ham avvalgidek zavqu shavq bilan kasbiy faoliyatni tashkil etishni o'ylashmayapti. Ta'lim tizimini boshqaruvchi organlar ta'lim olishga nisbatan xohish-istagi bo'lmagan talabalar, bu kabi ta'lim oluvchilarni o'qitishni istamayotgan o'qituvchilar faoliyatini o'zgartirish borasida yangidan-yangi chora-tadbirlar belgilansa-da, ahvol o'zgarishsiz qolmoqda. Buning sababi nimada? Balki darslarning avvaldan o'ylab, rejalashtirilib qo'yilishi talabalar uchun qiziq bo'lmayotgandir, balki balki ta'lim mazmunining muayyan qolipga solinganligi talabalar uchun hech qanday stimul bermayotgandir, rag'bat bildirmayotgandir. O'quv mashg'ulotlarining avvaldan rejalashtirilishidan voz kechish, talabalarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish va rivojlantirish, ularni ijodiy fikrlash, yangi g'oyalarni o'ylab topishga majbur qilish ta'lim olishga bo'lgan munosabatni o'zgartirish, ularni yutuqlarga erishishga

rag'batlantirishda asosiy omil bo'lar. O'quv mashg'ulotlarida yetishmayotgan omil – kreativlik sanaladi. Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish jarayonining umumiy mohiyatini to'laqonli anglash uchun dastlab "kreativlik" tushunchasining ma'noni tushunib olish talab etiladi. Ken Robinsonning fikriga ko'ra, "kreativlik – o'z qiymatiga ega original g'oyalar majmui" sanaladi. Gardner esa o'z tadqiqotlarida tushunchani shunday izohlaydi: "kreativlik – shaxs tomonidan amalga oshiriladigan amaliy harakat bo'lib, u o'zida muayyan yangilikni aks ettirishi va ma'lum amaliy qiymatga ega bo'lishi lozim". Emebayl (1989 y.)ning yondashuvi nuqtai nazaridan ifodalansa, kreativlik "muayyan soha bo'yicha o'zlashtirilgan puxta bilimlar bilan birga yuqori darajada noodatiy ko'nikmalarga ham ega bo'lish" demakdir. Ko'plab tadqiqotlarda intellekt va kreativlik o'rtasidagi aloqadorlik xususida turlicha qarashlar mavjud. Bir guruh tadqiqotchilar ular o'rtasida hech qanday bog'liqlik yo'q ekanligini uqtirsalar, ikkinchi guruh vakillari kreativlik va intellekt darajasi bir-biriga bog'liq ekanligini ta'kidlaydilar³. "Kreativlik" tushunchasi o'zida madaniy xilma-xillikni aks ettiradi. G'arb kishilari uchun kreativlik, umuman olganda, yangilik sanaladi. Ular kreativlik negizida noan'anaviylik, qiziquvchanlik, tasavvur, hazil-mutoyiba tuyg'usi va erkinlik mavjud bo'lishiga e'tiborni qaratadilar⁴. Sharqliklar esa, aksincha, kreativlikni ezgulikning qayta tug'ilish jarayoni, deb tushunadilar⁵. Garchi g'arblik va sharqliklarning kreativlik borasidagi qarashlari turlicha bo'lsa-da, biroq, har ikki madaniyat vakillari ham mazkur sifat va unga egalikni yuqori

³ Ким, 2005 й.

⁴ Мёрдок Ганим, 1993 й.; Штернберг, 1985 й.

⁵ Хуи, Стернберг, 2002 й.; Рудович, Хуи, 1997 й.; Рудович, Йуе, 2000 й.

baholaydilar⁶. Patti Drapeau nuqtai nazariga ko'ra kreativ fikrlash, eng avvalo, muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash sanaladi. Har tomonlama fikrlash talabalardan o'quv topshirig'i, masalasi va vazifalarini bajarishda ko'plab g'oyalarga tayanishni talab etadi. Bundan farqli ravishda bir tomonlama fikrlash esa birgina to'g'ri g'oyaga asoslanishni ifodalaydi. Mushohada yuritishda masala yuzasidan bir va ko'p tomonlama fikrlashdan birini inkor etib bo'lmaydi. Binobarin, bir va har tomonlama fikrlash kreativlikni shakllantirishda birdek ahamiyat kasb etadi. YA'ni, topshiriqni bajarish, masalani yechishda talaba yechimning bir necha variantini izlaydi (ko'p tomonlama fikrlash), keyin esa eng maqbul natijani kafolatlovchi birgina to'g'ri yechimda to'xtaladi (bir tomonlama fikrlash).

Yuqorida bildirilgan fikrlarga tayangan holda "kreativlik" tushunchasini quyidagicha sharhlash mumkin:

Kreativlik (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" – yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayёрlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati

Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida ham aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi, "talabalar e'tiborini ta'lim jarayoniga faol jalb etishni ta'minlaydi". Xorijiy mamlakatlarda barcha sohalarning

⁶ Кауфман, Лан, 2012 й.

mutaxassisleri kabi o'qituvchilar ham o'zlarida kreativlik sifatlari mavjudligi va uning darajasini aniqlab boradi. Buning uchun ular E.P.Torrens tomonidan 1987 yilda asoslangan va shaxsning kreativ tafakkurga egaligini aniqlovchi testdan o'tadi. Mazkur test shaxs kreativligi va uning darajasini ijodiy faoliyatni tashkil etishdagi faollik, tezkor fikrlash, o'ziga xos (orginal)lik va takomillashganlik kabi mezonlar bo'yicha baholash imkoniyatini yaratadi. Talaba tomonidan tavsiya etilgan savollarga beriladigan javoblar aynan mana shu to'rtta mezonni qanoqlantirishi lozim.

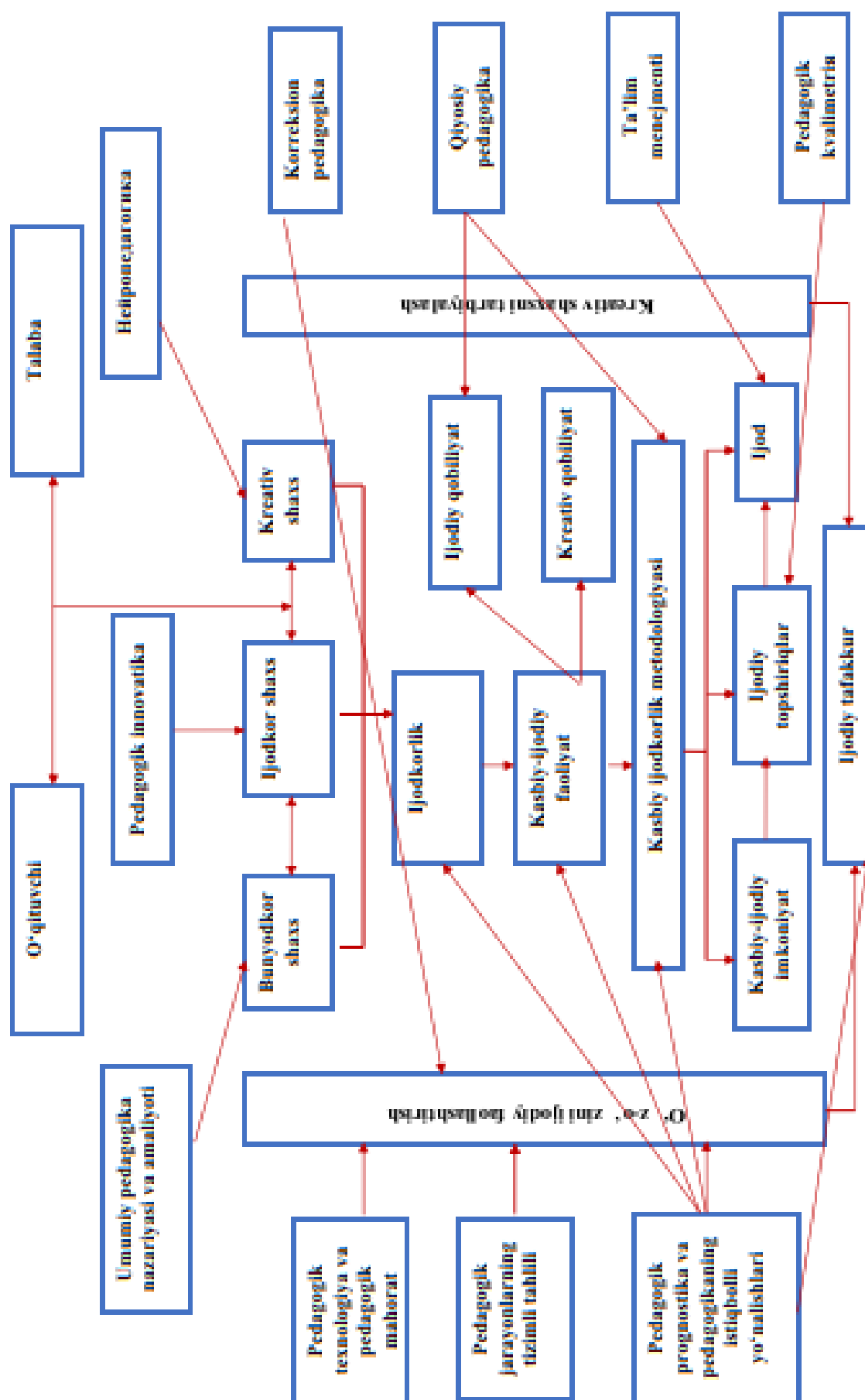
Xorijiy mamalakatlarining ta'lim tizimi amaliyotida shaxs kreativlik sifatlari shakllantirish yoki rivojlantirishga xizmat qiladigan ko'plab metod va strategiyalar qo'llaniladi. Ushbu metod va strategiyalarning didaktik ahamiyati shundaki, ular talaba va o'quvchilarni o'quv materiallari yuzasidan chuqur o'ylashga majbur qiladi. Shu sababli bu metod va strategiyalarni kreativlik sifatlari nihoyatda past rivojlangan o'quvchi va talabalar bilan ishlash jarayonida samarali qo'llab bo'lmaydi.

Kzikszentmixayli (Csikszentmihalyi, 1996 y.) kreativ shaxslar ikki toifaga bo'linadi degan fikrni ilgari suradi:

1. Katta kreativlar ("katta K"). Ular o'zlari faoliyat olib borayotgan sohaning yetakchilari bo'lib, sohada doimo o'zgarishlarni sodir etishga intiladi.

2. Kichik kreativlar ("kichik K"). Ular o'zlarining kreativlik sifatlari faqatgina kundalik hayotda muayyan foydaga erishish uchun foydalanadi.

Kreativ pedagogikaning asosiy tushunchalari orasidagi bog'lanishlarni graf orqali ifodadik (1.4-rasmga qarang).

Aksariyat talabalar o'zlarini kreativ shaxs emas, deb hisoblaydi. Ularning nazarlarida kreativlik go'yoki ular yetisha olmaydigan orzu va u faqat iqtidorli shaxslardagina namoyon bo'ladi. Bunday fikrga ega talabalar kreativlik sifatlariga egalik o'z sohasining yetakchilari (ya'ni "katta K" toifasiga kiruvchi shaxslar), san'at sohasida tahsil olayotgan yoki faoliyat yuritayotgan talabalarda bo'lishiga ishonadilar. Talabalar qachonki kreativ shaxs bo'lish uchun o'z sohasining yetakchisigina bo'lish shart emasligi tushunsalar, o'zlarida kreativlik sifatlarini samarali shakllantirishga muvaffaq bo'ladi. Shundagina ular o'zlarini past baholashga barham berib, yangi, ilg'or g'oyalar bilan o'zlarini namoyon etishlari, ta'lim jarayoni kun sayin faollik ko'rsatishga muvaffaq bo'ladilar, ta'lim olishga bo'lgan qiziqishlari ortadi, o'zlashtirish ko'rsatkichlari yanada yaxshilanadi. O'zlarini baland baholay boshlab, kreativ sifatlarni namoyon etish borasida mavjud ko'rsatkichlardan ko'ra yuqori natijalarga erishishga intiladilar.

Amaliyotning ko'rsatishicha, talabalar qancha ko'p kreativlik sifatlarini namoyon etsalar, shuncha ko'p faollikka erishadilar. Kreativ xarakterga ega mashg'ulotlar talabalarning qiziqishlarini kuchaytirib, ular yanada ko'proq harakat qilishga undaydi. Duek (Dweck, 2006 y.) tomonidan e'tirof etilishicha, talabalar amaliy harakat va faollik jiddiy o'zgarishlarga olib kelmasligiga ishonishdek salbiy tushunchalarga ega. Ular o'zlarining muayyan imkoniyatlarga egaliklarini biladilar, biroq, mavjud imkoniyatlari hech narsani o'zgartirmaydi deb hisoblaydi. Shu sababli ular o'zlarining faollik darajasini erishayotgan yutuqlari bilan emas, aksincha, doimo muvaffaqiyatsizliklari bilan baholashga odatlanib qolishadi. Bu esa nihoyatda xavfi. O'zlarini yuqori baholaydigan talabalar esa

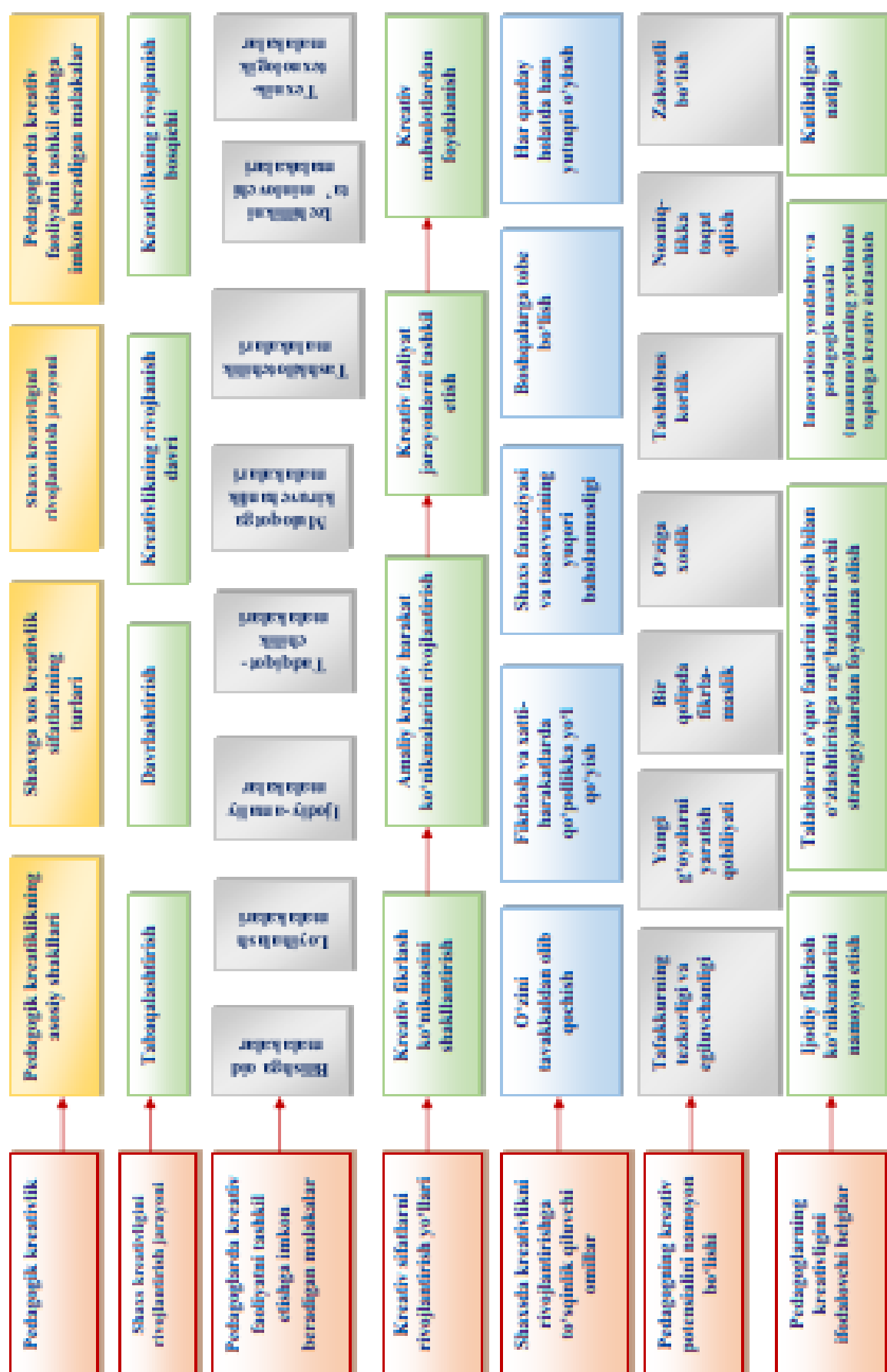
mavjud ko'nikma, malaka va iqtidorlari yanada rivojlanib borishiga ishonadilar. Bunday talabalar odatda murakkab ishlarda faol qatnashadilar va o'zlarini namoyon eta oladilar ham. Pedagogik kreativlikning hamda pedagogik kreativ potensialining o'ziga xos xususiyatlarini quyidagi rasmda ifodaladik (1.5 va 1.6-rasmlarga qarang).

§ 1.2. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” modulini o'qitishda keyslardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari

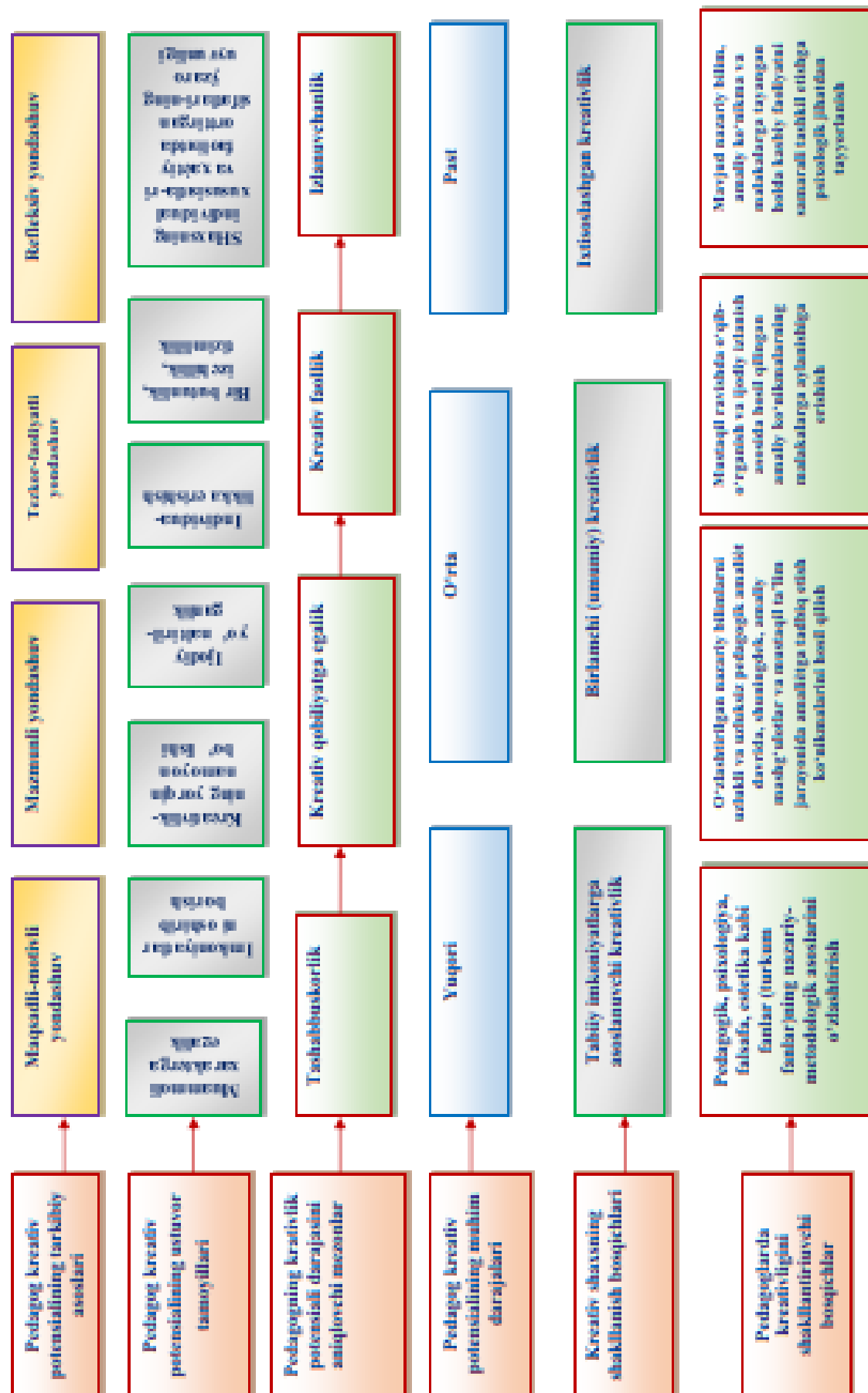
“Inson jamoada yoki vaziyatlarda uzoq yillar davomida o'rganilishi” mavzusidagi ilmiy tadqiqotlar nashr etila boshlangan edi. Agar ish jamoaga yo'naltirilgan bo'lsa, jamoaning xulqini har tomonlamma o'rganadi, jamoadagi har bir insonning xulqini emas⁷. So'nggi vaqtlarda “Keys-stadi” metodi xorijiy mamlakatlar ta'limi amaliyotida muvaffaqiyatli qo'llanib kelinmoqda va bugungi kunda respublika ta'limida ham tobora ommalashib bormoqda. Shu sababli ayni o'rinda ushbu metod (texnologiya) mohiyati haqida so'z yuritiladi. Darhaqiqat, keys-stadi talabalarni har qanday mazmunga ega vaziyatni o'rganish va tahlil qilishga o'rgatadi.

Uning negizida muayyan muammoli vaziyatni hal qilish jarayonining umumiy mohiyatini aks ettiruvchi elementlar yotadi. “Keys-stadi” texnologiyasi dastlab 1870 yilda AQShning Garvard universitetining huquq maktabida ta'lim jarayonida qo'llanilgan. Ushbu texnologiya Garvard universitetining biznes maktabida 1920 yilda qo'llanila boshlangan. Keyslarning ilk to'plami 1925 yilda biznes haqidagi Garvard universiteti hisobotlari asosida chop etilgan.

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Case_study

1.5-rasm. Pedagogik kreativlikning o'ziga xos xususiyatlari

1.6-rasm. Pedagogik kreativ potentsialining o'ziga xos xususiyatlari

Hozirda texnologiya xorijiy mamlakatlarda iqtisodiyot, biznes sohalarida ham keng qo'llanilmoqda. O'zbekistonda mazkur texnologiyani ta'lim jarayoniga tatbiq etish yo'lidagi harakatlar mustaqillik yillarida faollashdi. Ta'limda qo'llaniladigan "Keys-stadi"ning tayyor variantlari ham mavjud bo'lib, ularni sotib olish mumkin. Biroq, eng samarali yo'l har bir fan bo'yicha keyslarning mustaqil yaratilishiga erishishdir. Birgina Garvard universitetida yiliga 700 ta keys ishlab chiqiladi. Ularning narxi 10 \$. Ammo ba'zi keyslarning narxi 500 ta 1000 \$ gacha. London biznes maktabi va boshqa biznes maktablar o'zlarida 340 nafarga yaqin ishtirokchilarni birlashtirgan holda keyslarni yaratish bilan shug'ullanadi.

Texnologiya talabalarida predmetni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishni, amaliy ko'nikmalarni, vaziyatni tahlil qilish va to'g'ri qaror qabul qilishga nisbatan ijodiy yondashish malakalarini rivojlantiradi, turli muammoli vaziyatlar va ularni hal qilish asosida ular tomonidan bilimlarning faol o'zlashtirilishi uchun imkoniyat yaratadi. Keyslarni sinflarga ajratish turli usullarda bo'lishi mumkin. Jumladan, keyslar maqsad va o'qitish jaryonining vazifalari, tuzilishi, ifodalash shakli, o'lchami, murakkablik darajasi, fanlar, kompaniya turlari, hududlar va boshqa tomonlari bo'yicha sinflarga ajratiladi [4; 15-17-b.].

Maqsad va o'qitish jarayonining vazifalari bo'yicha: namunali va namunali bo'lmagan muammolarni yechishga hamda qaror qabul qilishga o'rgatish; vaziyat tamoyillari tahlili va baholashga o'rgatish, aniq uslubiyotni, yondashuvni aniq misolda qo'llashni, yechimni yoki umuman konsepsiyani namoyish qiladigan turlarga ajratish mumkin.

Keys sinflari shartli ravishda ikki: "dalali" va "o'rindiqli" turlarga ajratiladi. Ularning birinchisi haqiqiy omilli

materiallarga asoslagan holda, ikkinchisi esa xayoliy yaratilgan bo'lishi mumkin.

Tuzilishi bo'yicha: tuzilmali keyslar – aniq raqam va ma'lumotli vaziyatni qisqa va aniq bayon qilish. Bunday turdagi keyslarga aniq sondagi aniq javoblar mavjud. Ular aniq bilimlar sohasidagi bitta formula, ko'nikma, uslubni, bilim yoki ko'nikmani baholash uchun foydalanishga mo'ljallangan.

Katta tuzilmaga ega bo'lmagan keyslar. Ular katta miqdordagi ma'lumotlarga ega bo'lgan materiallarni ifodalaydilar, fikrlash uslubi va tezligi, asosiyini ikkinchi darajalikdan ajratish ko'nikmasi va aniq ish sohasidagi malakalarni baholash uchun mo'ljallangan. Ular uchun bir necha to'g'ri javob variantlari mavjud.

Dastlabki ochilgan keyslar juda qisqa shuningdek, juda uzun ham bo'lishi mumkin. Bunday keyslar o'quvchi nostandart fikrlashi, ajratilgan vaqtda qancha kreativ g'oyalar berishi mumkinligini ko'rish imkoniyatini beradi. Agar guruh yechim bo'layotgan bo'lsa, u holda u “begona fikrni ilg'ay oladimi, uni rivojlantira va amaliyotda foydalana oladimi” degan savolga javob beradi.

Kichik xomaki yozuvlar – asosiy tushunchalar bilan tanishtiradi, bilimlari tor sohada (o'rganilayotgan fanning bo'limida) qo'llashni talab etadi.

Ifodalash shakli bo'yicha: qog'oz keyslar, videokeyslar, multimedia keyslar.

O'lchami bo'yicha: to'la keyslar (o'rtacha 20-25 bet) bir necha kun mobaynida jamoa bo'lib ishlashga mo'ljallangan va odatda, o'z yechimining taqdimotini jamoaviy ishlab chiqishga qaratadi; qisqa keyslar (3-5 bet) bevosita darsda ishlashga mo'ljallangan va umumiy munozara, deb qaraladi. Mini keyslar

(1-2 bet) qisqa keyslar kabi auditoriyada muhokama etishga mo'ljallangan va qisman darsda beriladigan nazariyaga ko'rgazma sifatida qo'llaniladi.

Murakkablik darajasi bo'yicha: maktabgacha tarbiya muassasalari tarbiyalanuvchilari uchun, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun, umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilari uchun keys, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilari uchun keys, bakalavrlar uchun keys, magistrlar uchun keys, MVA dasturi uchun keys, ilmiy tadqiqotchilar uchun keys bo'lishi mumkin.

Fanlar bo'yicha: buxgalteriya hisobi va nazorat; tijorat va davlatlararo munosabatlar; raqobatli strategiyalar; tadbirkorlik; moliya; menejment; boshqaruv; tashkiliy xulq va sardorlik; kichik va o'rta biznes, xizmatlarni boshqarish; tijorat, pedagogika va boshqalar.

Tarmoq bo'yicha: TNK (transmiliy korxona) keyslari, hududiy katta tijorat haqidagi keyslar; kichik va o'rta biznes haqidagi keyslar.

Hududlar bo'yicha: Shimoliy-Amerika keyslari, Yevropa keyslari, rivojlanayotgan davlatlar haqidagi keyslar va iqtisodiyotni o'tish davridagi davlatlar haqidagi keyslar.

Keyslarni sinflarga ajratishda keng fodalanilayotgan yondashuvlardan biri ularning murakkabligi bo'yichadir. Ana shunday tomonlari bo'yicha quyidagi guruhlariga ajratish mumkin [4; 17-18-b.] (1.1-jadvalga qarang).

Keys metodini amalga oshirish bosqichlari:

- keys bilan tanishuv;
- asosiy muammoni ajratib olish;
- g'oyalar yig'ish va izlash;
- keys yechimini tavsiya qilgan g'oyalarni tahlil qilish;
- keys yechimi va tavsiyalar

Keyslarning sinflari

O'quv vaziyatlari- keys	Maqsadi
Illyustrativ	Aniq bir amaliy misolda talabalar aniq bir vaziyatda to'g'ri qaror qabul qilish algoritmiga o'rgatiladi
Muammo ifodalangan	Aniq vaqt mobaynidagi vaziyat tavsiflanadi, muammo aniqlanadi va aniq ifodalanadi
Muammo ifodalanmagan	Oldingi variantdagiga qaraganda, murakkabroq vaziyat tavsiflanadi, unda muammo aniqlanmagan bo'lib, statistik ma'lumotlarda, jamoat fikri, hokimiyat organlari va boshqalarning bahosi orqali taqdim etiladi
Amaliy mashqlar	Aniq paydo bo'lgan vaziyat tavsiflanadi, undan chiqish yo'llarini topish tavsiya etiladi. Bunday keyslarning maqsadi – muammoni yechish yo'lini izlashdan iborat

O'quv materialining xarakteridan kelib chiqqan holda oddiy, murakkab tarkibiy tuzilishga ega bo'lmagan, ya'ni mini testlardan ham foydalanish amaliy qiymatga egaligi ta'lim amaliyotida o'z tasdig'ini topgan. Aytib o'tilganidek, xorijiy mamlakatlar katta hajmli, murakkab ilmiy-tadqiqot xarakteriga ega keyslar ko'p qo'llaniladi va ularni hal etish butun bir semestr, hatto o'quv yili davomida amalga oshiriladi. O'zbekiston sharoitida ham ushbu keyslaran samarali foyalanish mumkin. Shu bilan birga o'rganilgan mavzuni mustahkamlash maqsadida kichik hajmli, sodda – mini

keyslardan ham foydalanish foydadan holi emas. Murakkab va oddiy mini keyslar o'rtasidagi eng muhim farqlar – ularning hajmi, murakkablik darajasi va tarkibiy tuzilmasida aks etadi. Murakkab keys (muammoli vaziyat)lar quyidagi tarkibiy tuzilmaga ega bo'ladi [11; 99-b.]:

1. Pedagogik annotatsiya.
2. Kirish.
3. Keys (muammo)ning bayoni.
4. Keys (muammo)ni yechish yuzasidan topshiriq (yoki savol)lar.
5. Foydalanish uchun adabiyotlar ro'yxati.
6. Metodik ko'rsatmalar.
7. Keysni yechish jarayoni (tahlil va yechim variantlarini ilgari surish, variantlar maqbulligini tekshirish).
8. Keys yechimi bo'yicha taqdimotni tashkil etish.
9. Keys yechimini tahlil qilish.
10. O'qituvchi (keysolog)ning yechimi.

Mini keyslar uchun quyidagi tarkibiy tuzilmaga egalik xarakterlidir:

1. Keys (muammo)ning bayoni.
2. Keys (muammo)ni yechish yuzasidan topshiriq (yoki savol)lar.
3. Foydalanish uchun adabiyotlar ro'yxati.
4. Metodik ko'rsatmalar.
5. Keysni yechish jarayoni (tahlil va yechim variantlarini ilgari surish, variantlar maqbulligini tekshirish).
6. Keys yechimi bo'yicha taqdimotni tashkil etish.
7. Keys yechimini tahlil qilish.
8. O'qituvchi (keysolog)ning yechimi.

Tipologik belgilari bo'yicha keys turlari quyidagilardan iborat (1.2-jadvalga qarang).

1.2-jadval.

Keyslar tipologiyasi

Tipologik belgilari	Keys turi
Asosiy manbalari bo'yicha	Bevosita obektda
	Ta'lim jarayonida
	Ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatida
Syujet mavjudligi	Syujetli
	Syujetsiz
Vaziyat bayonining vaqtdagi izchilligi	O'tmish va bugun
	Avval bo'lib o'tgan voqea
	Istiqbolga yo'naltirilgan
Keys obekti	Alohida obektga
	Tashkiliy
	Ko'p obektli
Materialni taqdim etish usuli	Hikoya
	Esse
	Tahlili ma'lumot
	Jurnalistik
	Hisobot
	Ocherk
	Faktlar majmui
	Statistik materiallar
	Hujjatlar
O'quv topshirig'ini taqdim etish usuli	Savolli
	Topshiriq tarzida
Didaktik maqsadlari	Muammo, yechim, konsepsiya
	Biror mavzuga bag'ishlangan trening
	Tahlil va baholov
	Muammoni ajratish, yechish, boshqaruvga doir qarorlar qabul qilish
Taqdim etish usuliga ko'ra	Bosma
	Elektron
	Video-keys
	Audio-keys
	Multimedia-keys

O'quv keyslarining muhim xarakterli jihatlari va zamonaviy o'qitish amaliyotida o'quv keyslarining turlari. O'quv keyslarining muhim xarakterli jihatlari talabalarga muammoli vaziyatni hal etish yuzasidan talabalar e'tiboriga adabiyotlar ro'yxatining taqdim etilishi, ularga metodik ko'rsatma, yo'riqnomalarning berilishi va albatta, o'qituvchi tomonidan muammoning yechimi bo'yicha o'z variantining taqdim etilishi sanaladi. Adabiyotlar ro'yxati o'rganilayot-gan muammoga bevosita taalluqli bo'lishi zarur.

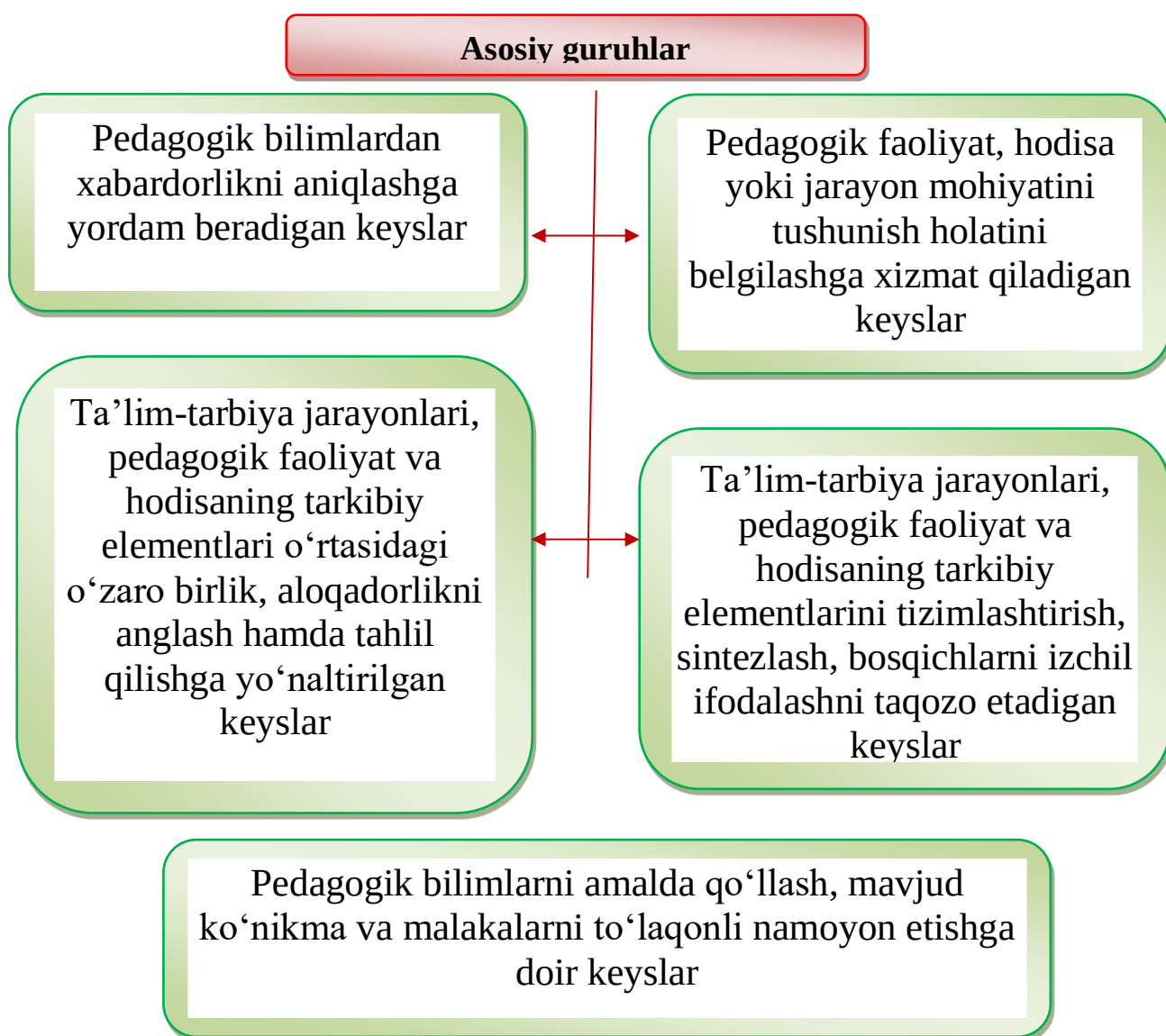
Ta'lim jarayonida o'quv keyslarini qo'llashda jarayon (mashg'ulot) yakunida albatta o'qituvchi (keysolog)ning yechimi taqdim etilishi zarur. Buning didaktik ahamiyati bu yechim asosida talabalarining o'z o'quv-bilish harakatlarining qanchalik to'g'ri, samarali, maqsadga muvofiq amalga oshira olganliklarini tahlil qilish, solishtirish, yo'l qo'ygan xatolarini aniqlash imkoniyatini yaratishi bilan belgilanadi. Keyslar tipologiyasida o'quv topshirig'ini taqdim etish usuli savolli hamda topshiriqli bo'lishi ko'rsatilgan. Shunga ko'ra talabalarining e'tiborlariga havola etiladigan keyslar yoki savolli, yoki topshiriqli bo'lishi mumkin [11; 99-b.].

Agar keys savolli-keys bo'lsa, u holda muammo yoki muammoli vaziyatni tahlil qilish va yechishga oid bir necha savollar keltiriladi.

Agar keys topshiriqli-keys bo'lsa, u holda keysni yechish jarayonida bajarilishi zarur bo'lgan topshiriqlar beriladi

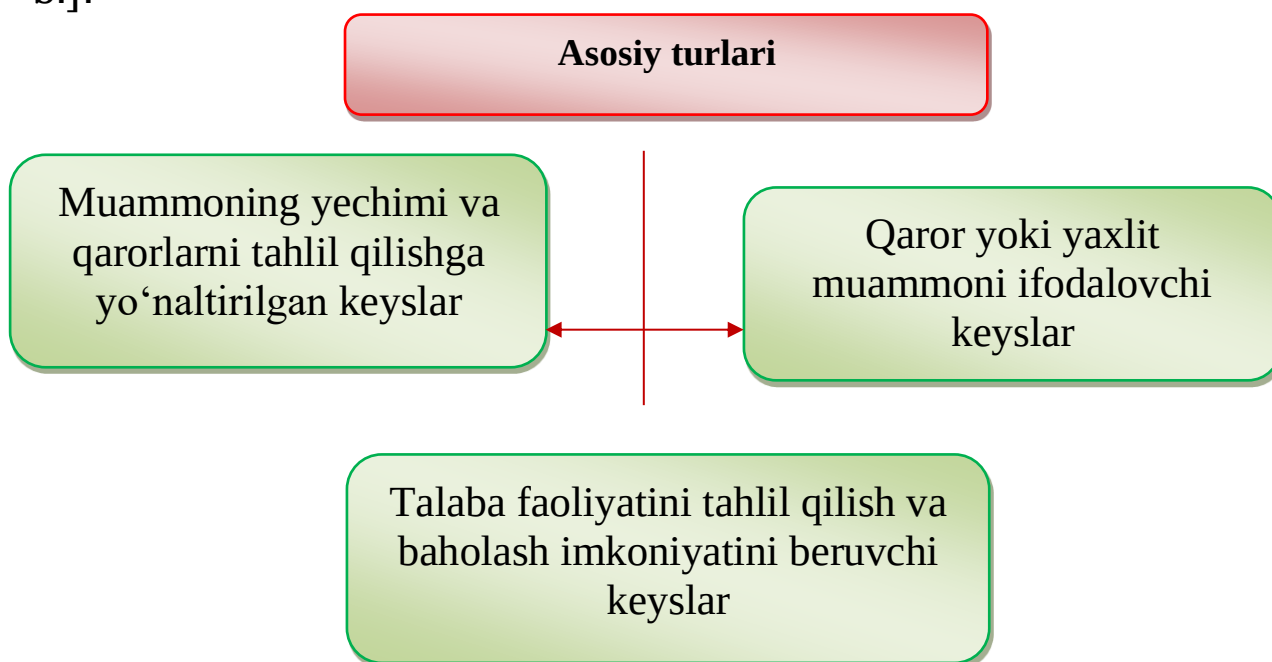
Odatda keyslarni tayyorlashda darslik va o'quv qo'llanmalardan, balki ommaviy axborot vositalari, jumladan, Internet materiallaridan ham maqsadli foydalanish mumkin.

Pedagogik turkum fanlarni o‘qitishda qo‘llaniladigan keyslarni ularning xarakteriga ko‘ra B.Blum taksonomiyasi (bilish-tushunish-anglash-tahlil-sintez-qo‘llash tizimi)ga muvofiq bir necha guruhga ajratish mumkin (1.7-rasmga qarang) [11; 99-b.]:

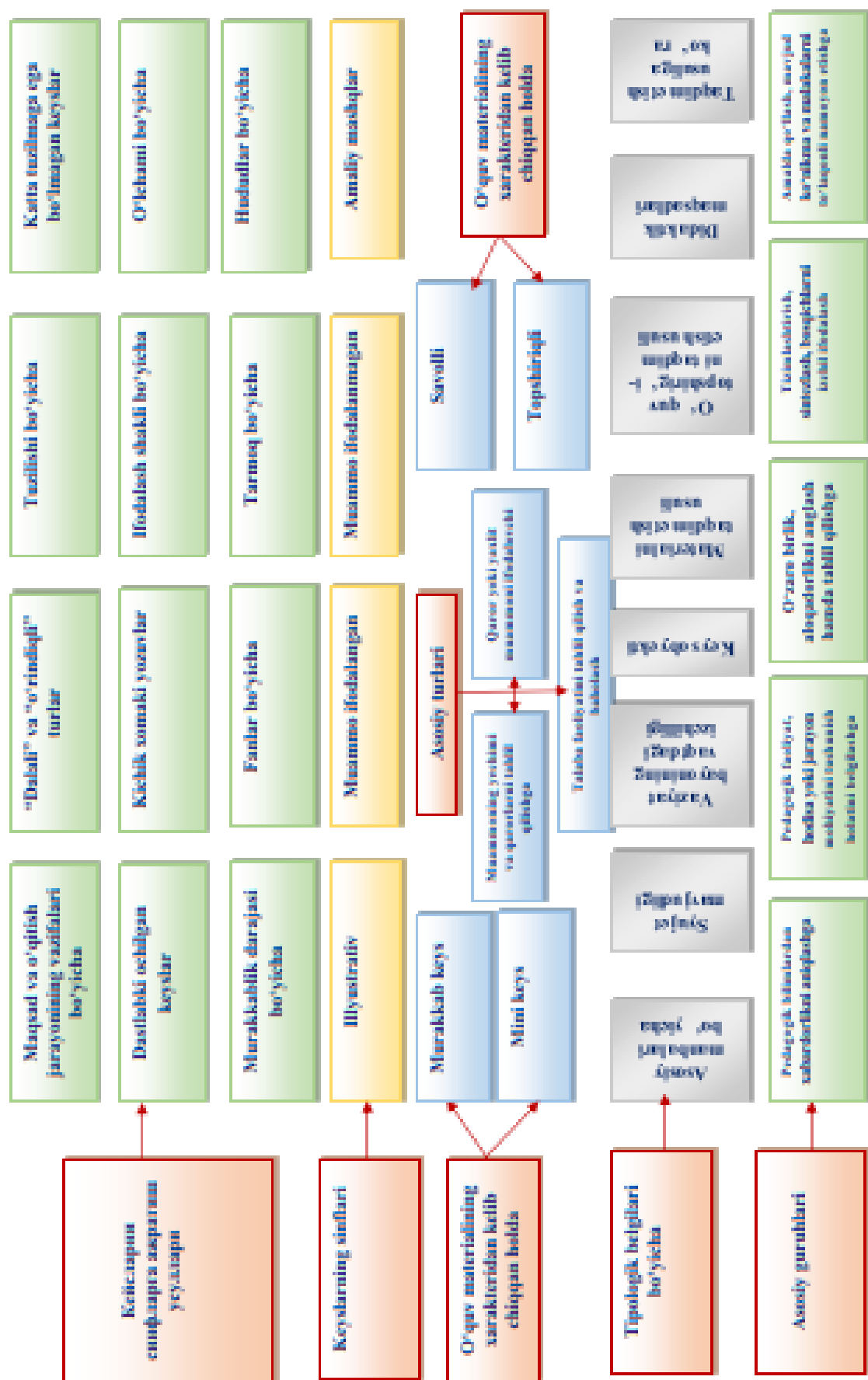
1.7-rasm. O‘quv keyslarining asosiy guruhleri

Zamonaviy o'qitish amaliyotida o'quv keyslarining quyidagi turlari qo'llanilmoqda (1.8-rasmga qarang) [11; 100-b.]:

1.8-rasm. O'quv keyslarining asosiy turlari

Pedagogik turkum fanlarni o'qitishda quyidagi keyslardan samarali, maqsadli va o'rinli foydalanilsa maqsadga muvofiq bo'lar edi (1.9-rasmga qarang).

1.9-rasm. Keys tipologiyasi

1-bob bo'yicha xulosalar

1. "Kompetensiya", "kasbiy kompetentlik", "kreativlik" tushunchalarining mazmun mohiyati o'rganildi.

2. "Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik" modulini o'qitishda keyslardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari tahlili o'quv keyslarning turlari, sinflari, guruhlarini tasniflash imkonini berdi.

3. Odatda keyslarni ishlab chiqishda darslik va o'quv qo'llanmalardan, balki ommaviy axborot vositalari, jumladan, Internet materiallaridan ham maqsadli foydalanish mumkin.

4. O'quv keyslarining muhim xarakterli jihatlari va zamonaviy o'qitish amaliyotida o'quv keyslarining turlari modulni o'qitishda samara berishi aniqlandi.

II BOB. “PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIK VA KREATIVLIK” MODULINI O‘QITISH AMALIYOTI

§ 2.1. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo‘yicha keyslar va ulardan foydalanish

“Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” modulidan seminar mashg‘ulotida keyslar quyidagi tartibda ishlab chiqildi:

2.1-jadval.

“Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo‘yicha keyslarni ishlab chiqilish holati

№	Keys bayoni mazmuni	Keys topshiriqlarining o‘ziga xos ko‘rinishlari
1.	O‘quv topshiriqlari	Moslikni aniqlash
2.	Kreativ sifatlarni rivojlantirish yo‘llari	Ketma-ketlikni aniqlash
3.	Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo‘lish	Ketma-ketlikni aniqlash
4.	Pedagogning o‘z ustida ishlash bosqichlari	Ketma-ketlikni aniqlash
5.	Individual rivojlanish dasturi va pedagogning individual rivojlanish dasturini	Ketma-ketlikni aniqlash
6.	Pedagogik kompetentlikning tarkibiy asoslari (B.Nazarova)	Ketma-ketlikni aniqlash
7.	Pedagogik kompetentlikning tarkibiy asoslari (A.K.Markova)	Ketma-ketlikni aniqlash
8.	Pedagog kreativ potensialining muhim darajalari	Juftlikni aniqlash
9.	Kreativlikni shakllanish bosqichlari	Juftlikni aniqlash
10.	Kreativ shaxsning shakllanish bosqichlari	Juftlikni aniqlash

11.	Shaxs kreativligini rivojlantirish jarayonidagi tushunchalar	Juftlikni aniqlash
12.	Kreativlik tushunchalari	Juftlikni aniqlash
13.	nizo va imidj tushunchalari	Juftlikni aniqlash
14.	Pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslari A.K.Markova va B.Nazarovalar	Juftlikni aniqlash
15.	Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo'lish tushunchalari	Juftlikni aniqlash
16.	A.K.Markova va B.Nazarova bo'yicha pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslari	Jadvalni bajarish
17.	Pedagog kreativ potensialining tarkibiy asoslari va ustuvor tamoyillari	Jadvalni bajarish
18.	Kasbiy kompetentlik holatlarini hamda kasbiy kompetensiyaga ega mutaxassis xususiyatlari	Jadvalni bajarish
19.	Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlari	Ketma-ketligini ifodalagan holda tegishli raqamlarni kataklarda yozish
20.	Talabalar o'zlashtirishi lozim bo'lgan materiallar yuzasidan o'quv topshiriqlari	Jadvaldagi savollarga javob yozish
21.	Atamalar	Juftlikni aniqlash
22.	Kasbiy kompetentlik negizida aks etuvchi sifatlar	Klaster metodida loyihalashtirish
23.	Pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslarini A.K.Markova va B.Nazarova	Jadvalda bajarish
24.	Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlari	Ketma-ketlikni aniqlash
25.	E.P.Torrens fikricha, "kreativlik" tushunchasini	Klaster metodida loyihalashtirish

Yuqorida qayd etilgan jadval asosida quyida keyslar ishlanmasi keltiriladi:

1. Keys bayoni. Rejalashtirilgan maqsadlar tizimi ushbu maqsadlarning bajarilishini ta'minlovchi harakatlar tizimi bilan uzviy bog'lanadi. O'quv materiallarini o'zlashtirishda ta'lim oluvchini faol harakatga undaydigan omil – o'quv topshiriqlari hisoblanadi. O'quv topshiriqlari – o'rganilayotgan mavzu bo'yicha talabalar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar darajasini aniqlashga xizmat qiladigan ta'limiy vazifalar yig'indisi. Shu sababli o'quv topshiriqlarini to'g'ri shakllantirish maqsadga muvofiq sanaladi. Pedagogika OTMda tahsil olayotgan talabalar o'quv topshiriqlarini to'g'ri shakllantirish ko'nikma, malakalariga ega bo'lishi zarur. Bu o'rinda D.Tollingerova tomonidan 5 ta o'quv topshiriqlari taksonomiyasi taklif etilgan

Keys topshirig'i. Xarakteriga ko'ra o'quv topshiriqlarining turlarini qaysi turiga mos kelishini belgilang:

1) Xotirada saqlash, qayta yodga tushirishni talab etuvchi topshiriqlar;

2) Raqam va ma'lumotlar bilan ishlashda oddiy fikriy operatsiyalarni taqozo etuvchi topshiriqlar;

3) Raqam va ma'lumotlar bilan ishlashda murakkab fikriy operatsiyalarni taqozo etuvchi topshiriqlar;

4) Ma'lumotlarni e'lon qilishga oid topshiriqlar;

5) Ijodiy fikrlashni talab etuvchi topshiriqlar.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi

umumlashtiruvchi qisqacha ma'lumotga doir topshiriqlar	ko'chirish, bayon qilish, baholashga doir topshiriqlar	ta'rif, meyor, qoidalar yodga olishga oid topshiriqlar	dalillar o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni aniqlashga oid topshiriqlar	amaliy takliflarni ishlab chiqarishga doir topshiriqlar
4	3	1	2	5

2. Keys bayoni. Barcha shaxslarda bo'lgani kabi pedagoglarga ham kreativlik sifatleri o'z-o'zidan rivojlanmaydi. Shunga ko'ra tadqiqotlarda shaxs (jumladan, pedagoglar)da kreativlik sifatlarini muvaffaqiyatli rivojlantirishning bir qator yo'llari yoritiladi. Patti Drepeau tomonidan ham shaxs (jumladan, pedagoglar)da kreativlik sifatlarini muvaffaqiyatli rivojlantirishning to'rtta yo'li ko'rsatilgan

Keys topshirig'i. Kreativ sifatlarini rivojlantirish yo'llarini belgilang:

Kreativ sifatlarini rivojlantirish yo'llari	Kreativ sifatlarini rivojlantirish yo'llarining mazmuni
1-yo'l	kreativ mahsulot (ishlanma)lardan foydalanish
2-yo'l	kreativ faoliyat jarayonlarni tashkil etish
3-yo'l	amaliy kreativ harakat ko'nikmalarini rivojlantirish
4-yo'l	kreativ fikrlash ko'nikmasini shakllantirish

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

3. Keys bayoni. Pedagogning mutaxassis sifatida: aniq maqsad, intilish asosida pedagogik jarayonni takomillashtirish; pedagogik jarayon samaradorligini, o'zining ishchanlik faolligini oshirish; izchil ravishda yangilanib borayotgan pedagogik bilimlarni o'zlashtirish; ilg'or texnologiya, metod hamda vositalardan xabardor bo'lish; faoliyatiga fan-texnikaning so'nggi yangiliklarini samarali tadbiq etish; kasbiy ko'nikma va malakalarini takomillashtirish; salbiy pedagogik nizolarning oldini olish, bartaraf etish choralarini izlash yo'lida olib boradigan amaliy harakati uning o'z ustida ishlashini ifodalaydi. Pedagoglarning o'z ustilarida izchil, samarali ishlashlarida faoliyatga loyihali yondasha olishlari qo'l keladi. Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo'lishda o'z ustida ishlash, o'z-o'zini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. O'z-o'zini rivojlantirish vazifalari o'zini o'zi tahlil qilish va o'zini o'zi baholash orqali aniqlanadi.

Keys topshirig'i. Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo'lishni belgilang:

- 1) o'z ustida ishlash;
- 2) o'z-o'zini rivojlantirish;
- 3) o'zini o'zi tahlil qilish;
- 4) o'zini o'zi baholash.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Shaxsning o'z-o'zini tahlil qilishi orqali o'ziga baho berishi	Pedagog tomonidan kasbiy faoliyatda tashkil etayotgan o'z amaliy harakatlari mohiyatining o'rganilishidir	Shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi	Pedagogning izchil ravishda o'zining kasbiy BKM va shaxsiy sifatlarini rivojlantirib borish yo'lida amaliy harakatlarni tashkil etishi
4	3	2	1

4. Keys bayoni. O'z ustida ishlash quyidagilarda ko'rinadi: kasbiy BKMni takomillashtirib borish; faoliyatga tanqidiy va ijodiy yondashish; kasbiy va ijodiy hamkorlikka erishish; ishchanlik qobiliyatini rivojlantirish; - salbiy odatlarni bartaraf etib borish; ijobiy sifatlarni o'zlashtirish. Pedagogning o'z ustida ishlashi bir necha bosqichda kechadi.

Keys topshirig'i. Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlarini belgilang:

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash	Qarornin g izchil bajarilish ini doimiy nazorat qilib borish	Xato va kamchiliklarn i takrorlamaslikka intilish	Tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash	Qarorga ko'ra amaliy harakatlarni izchil tashkil etish yo'llarini izlash
2	5	4	1	3

5. Keys bayoni. Bir qator tadqiqotlarda mutaxassis, shu jumladan, pedagogning o'z-o'zini rivojlantirishida "Individual rivojlanish dasturi" qo'l kelishi aytiladi. Ushbu dasturda kasbiy faoliyatni tashkil etish uchun zarur bo'lgan BKM hamda kasbiy kompetentlik sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish muddatlari belgilanadi. Har qanday mutaxassis kabi pedagog ham o'zi uchun shaxsiy-amaliy xarakterga ega "Individual rivojlanish dasturi"ni ishlab chiqa olishi, u asosida pedagogik faoliyatni yo'lga qo'yishi zarur. Pedagog tomonidan ishlab chiqiladigan "Individual rivojlanish dasturi" quyidagi tarkibiy elementlardan tarkib topadi: pedagogik bilimlar; psixologik bilimlar; 3) mutaxassislik bilimlari; didaktik malakalar; tarbiyaviy ishlarni tashkil etish malakalari; ruhiyatning kasbiy ahamiyatga ega xususiyatlari va shaxsiy sifatlar; o'z-o'zini rivojlantirish maqsadlari; 8) o'z-o'zini rivojlantirish uchun topshiriqlar

Keys topshirig'i. Individual rivojlanish dasturi va pedagogning individual rivojlanish dasturini belgilang:

1) individual rivojlanish dasturi; 2) pedagogning individual rivojlanish dasturi.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

u yoki bu kasbiy-pedagogik sifat va rivojlantirish ehtiyojlariga tayangan	ma'lum sifat va rivojlantirish ehtiyojlari asosida ishlab chiqilgan
2	1

6. Keys bayoni. O'zbekistonda pedagogning kasbiy kompetentligi, uning o'ziga xos jihatlari o'rganilgan bo'lib, ular orasida B.Nazarova tomonidan olib borilgan tadqiqot o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotchining fikriga ko'ra pedagogga xos kasbiy kompetentlik negizida bir qator tarkibiy asoslar tashkil etadi.

Keys topshirig'i. Pedagogik kompetentlikning tarkibiy asoslari (B.Nazarova) ni belgilang: 1) maxsus yoki kasbiy kompetentlik; 2) ijtimoiy kompetentlik; 3) autokompetentlik; 4) ekstremal kasbiy kompetentlik.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

o'zini ijtimoiy-kasbiy rivojlantirish olish	kasbiy faoliyatni hamkorlikda tashkil etish, ijtimoiy mas'ullik	kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
3	2	4	1

7. Keys bayoni. Pedagogik kompetentlik tadqiqotlari sirasiga A.K.Markova va B.Nazarovalar tomonidan olib borilgan izlanishlarni kiritish mumkin. O'z tadqiqotlarida A.K.Markova pedagogning kasbiy kompetentligi bir qator tarkibiy asoslardan iborat ekanligi aytiladi.

Keys topshirig'i. Pedagogik kompetentlikning tarkibiy asoslari (A.K.Markova) ni belgilang: 1) maxsus yoki kasbiy kompetentlik; 2) ijtimoiy kompetentlik; 3) shaxsiy kompetentlik; 4) individual kompetentlik.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini namoyon etish	qo'shimcha faoliyatni hamkorlikda tashkil etish	o'z-o'zini boshqarish, kasbiy rivojlanish va yangiliklar yaratish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
3	2	4	1

8. Keys bayoni. Talabalarni kreativ fikrlashga o'rgatish, ularda kreativ tafakkurni shakllantira olish uchun avvalo o'qituvchining o'zi kreativ, ijodkor shaxs bo'lishi zarur. Bordini, uning o'zi kreativlik sifatlariga ega bo'lmasa, u holda qanday qilib, talabalarni kreativ fikrlashga rag'batlantira oladi. Chiqariladigan yagona xulosa quyidagicha: o'qituvchining o'zi kreativ, ijodkor bo'lsagina, talabalar ham shunday bo'la oladi. O'qituvchining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur. Kasbiy faoliyat samaradorligini baholashda pedagogning

ijodkorligi – kreativ potentsiali darajasini baholash muhim ahamiyatga ega. Ushbu mezonlar pedagoglar kreativ potentsialini uch darajada aniqlash imkonini beradi.

Keys topshirig'i. Pedagog kreativ potentsialining muhim darajalarini juftlang:

1.	yuqori	A	Ba'zan u yoki bu tashabbusni ilgari suradi, kreativ qobiliyatga egaligi muntazam bo'lmasa-da, ammo namoyon bo'ladi, kreativ jihatdan bir qadar faol, izlanuvchan bo'lishga intiladi
2.	o'rta	B	Garchi u yetarlicha asoslanmagan bo'lsa-da, tashabbusni ilgari surshga intiladi, kreativ qobiliyati yetarlicha namoyon bo'lmaydi, izlanuvchan bo'lishga intilmaydi
3.	past	C	Muntazam ravishda turli tashabbuslarni ilgari suradi, kreativ qobiliyatga egaligini izchil namoyib etib boradi, kreativ jihatdan o'ta faol, izlanuvchan

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob:	1-C	2-A	3-B
--------	-----	-----	-----

9. Keys bayoni. Kreativlik “turli vaziyatlarda ta’lim va tarbiyaga oid masalalar yuzasidan qarorlarni qabul qilishda yaqqol namoyon bo’lib, u pedagogning ijodiy faolligini tavsiflaydi”.

Mohiyatiga ko'ra OTM pedagoglarida kreativlik sifatlarini rivojlantirish ular tomonidan pedagogik, psixologik hamda mutaxassislik fanlari asoslaridan to'la xabardor bo'lish, ular tomonidan o'zlashtirilgan bilimlarni amaliyotda faol qo'llay

olish ko'nikma va malakalarini shakllantirish hisobiga kechadi. V.V.Utyomov, M.M.Zinkovkina, P.M.Gorevlarning qayd etishlaricha, kreativ shaxsni shakllantirish uch bosqichda kechadi.

Keys topshirig'i. Kreativ shaxsning shakllanish bosqichlarini juftlang:

1.	Tabiiy imkoniyatlarga asoslanuvchi kreativlik	A	Ijtimoiy faoliyatning muayyan turi bo'yicha ijodkorlikni namoyon etuvchi qobiliyat (unga ko'ra kasbiy-ijodiy faoliyat tajribalariga tayangan holda, uning ta'sirida umumiy kreativlik yanada rivojlanadi)
2.	Birlamchi (umumiy) kreativlik	B	Individning o'ziga xos xatti-harakatlarini ifodalaydi
3.	Ixtisoslashgan kreativlik	C	Shaxsning ijodkorligini namoyon etuvchi umumiy qobiliyat (u bolaning 3-5 yoshida namoyon bo'lib, 6-7 yoshida uning xatti-harakatlarida yaqqol ifodalanadi)

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob:	1-V	2-S	3-A
--------	-----	-----	-----

10. Keys bayoni. Har qanday shaxsda bo'lgani kabi pedagoglarda ham ijodiy-kasbiy xarakterdagi sifatlardan biri sifatida kreativlik muayyan bosqichlarda rivojlanadi.

Ta'lim amaliyotini kuzatish, talabalar va malaka oshirish kursi tinglovchilarining faoliyatini o'rganish, tashxislovchi metodlarni qo'llash natijasida ma'lum bo'ldiki, pedagoglarda

kreativlik quyidagi to'rt bosqichda shakllanadi va rivojlanadi

Keys topshirig'i. Kreativ shaxsning shakllanish bosqichlarini juftlang:

1.	1-bosqich	A	Mavjud nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarga tayangan holda kasbiy faoliyatni samarali tashkil etishga psixologik jihatdan tayyorlanish
2.	2-bosqich	B	Mustaqil ravishda o'qib-o'rganish va ijodiy izlanish asosida hosil qilingan amaliy ko'nikmalarning malakalarga aylanishiga erishish
3.	3-bosqich	C	O'zlashtirilgan nazariy bilimlarni uzlukli va uzluksiz pedagogik amaliyot davrida, shuningdek, amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ta'lim jarayonida amaliyotga tadbiq etish ko'nikmalarini hosil qilish
4.	4-bosqich	D	Pedagogik, psixologiya, falsafa, estetika kabi fanlar (turkum fanlar)ning nazariy-metodologik asoslarini o'zlashtirish

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob:	1- D	2-S	3-V	4-A
--------	------	-----	-----	-----

11.Keys bayoni. Shaxs kreativligini rivojlantirish jarayonida "tabaqalashtirish", "davrlashtirish" tushunchalarining muhim ahamiyat kasb etishi e'tiborni tortadi. Kreativ jihatdan rivojlanisha har bir shaxs hayotida davr va bosqich muhim ahamiyat kasb etadi. Shunga ko'ra ma'lum davr va bosqichlarda pedagoglarda ham kreativlik sifatlari, ijodiy faoliyat malakalari rivojlanadi. Pedagoglar kreativlik sifatlari bilan bir qatorda ijodiy faoliyatni tashkil

etishga layoqatlilikni ifodalovchi bir qator malakalarga ham ega bo'lishlari zarur.

Keys topshirig'i. Shaxs kreativligini rivojlantirish jarayonidagi tushunchalarni juftlang:

1.	Kreativlikning rivojlanish davri	A	(yunon. "peridos" – "doira bo'ylab aylanish") – muayyan hodisani o'zida qandaydir yakunlangan jarayonni qamrab olgan ma'lum vaqt birliklariga ajratilishi
2.	Kreativlikning rivojlanish bosqichi	B	ma'lum kreativlik sifatlarining rivojlanishi yakuniga yetgan qandaydir vaqt birligi
3.	Davrlashtirish	C	muayyan kreativlik sifatlarining rivojlanganlik darajasi
4.	Tabaqalashtirish	D	(lot. "diferentia" – "farqlanish", "darajalanish") – butunning turli bosqich yoki darajalarga ajratilishi

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob:	1-V	2-S	3- D	4-A
--------	-----	-----	------	-----

12. Keys bayoni. Kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida ham aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi, "talabalar e'tiborini ta'lim jarayoniga faol jalb etishni ta'minlaydi". Xorijiy mamlakatlarda barcha sohalarning mutaxassislari kabi o'qituvchilar ham o'zlarida kreativlik sifatlari mavjudligi va uning darajasini aniqlab boradi. Buning uchun ular E.P.Torrens tomonidan 1987 yilda asoslangan va shaxsning kreativ tafakkurga egaligini aniqlovchi testdan o'tadi. Mazkur test shaxs kreativligi va uning darajasini ijodiy

faoliyatni tashkil etishdagi faollik, tezkor fikrlash, o'ziga xos (original)lik va takomillashganlik kabi mezonlar bo'yicha baholash imkoniyatini yaratadi. Talaba tomonidan tavsiya etilgan savollarga beriladigan javoblar aynan mana shu to'rtta mezonni qanoqlantirishi lozim.

Keys topshirig'i. Kreativlik tushunchalarini juftlang:

1.	Kreativlik	A	1) savollar, kamchiliklar va bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tiborsiz bo'lmaslik; 2) muammolarni aniqlash uchun harakat qilish, ilgari surilgan taxminlar asosida ularning yechimini topishga intilish
2.	Pedagogik kreativlik	B	individdning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati
3.	Shaxs kreativligi	C	pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob:	1-V	2-S	3-A
--------	-----	-----	-----

13. Keys bayoni. Bugungi kunda "imidj" tushunchasi ishlab chiqarish, savdo va o'zaro munosabatlar jarayonida faol

qo'llanilmoqda. O'qituvchilarning imidji ularning shaxsi to'g'risida atrofdagilarga "ma'lumot" berib qolmay, balki talabalarga samarali ta'sir ko'rsatish vositalaridan biri sanaladi. Talabalarga samarali ta'sir ko'rsata olish uchun pedagog qanday imidjga ega bo'lishi zarur. Pedagogning imidji uning sodda, ozoda, bejirim kiyinishi, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchining diqqatini tez jalb etuvchi turli yaltiroq bezaklar (oltin, kumush taqinchoqlar)dan foydalanmasligi, fasl, yosh, gavda tuzilishi, yuz qiyofasi, hatto, soch rangi va turmagiga muvofiq kiyinishida aks etadi. Pedagogik jarayondagi muhim hodisalardan biri – nizo sanaladi. Pedagogik nizo bir qator belgilarga ega. Davomiyligiga ko'ra pedagogik nizolar bir necha turli bo'ladi. Pedagogik nizolarda adolatsizliklarga, ijtimoiy munosabatlardagi yakkahokimlikka yo'l qo'yib bo'lmaydi. Pedagogik nizolarni hal etishda bir qator yo'l tutiladi. Pedagogik nizolarni hal etishda bir qator usullar ham qo'llaniladi. Pedagoglar pedagogik nizo ishtirokchilariga pedagogik, pedagogik yordam ko'rsata olish imkoniyatiga ham ega bo'lishlari zarur.

Keys topshirig'i. Quyidagi tushunchalarni juftlang:

1.	Pedagogik imidj	A	pedagog va talaba, ota-ona, hamkasblar yoki rahbariyat o'rtasida pedagogik jarayonda yuzaga kelgan manfaatlar to'qnashuvi, o'zaro qarama-qarshilik
2.	Imidj	B	qarama-qarshi, bir-biriga to'g'ri kelmaydigan kuchlar to'qnashuvi, ikki yoki undan ko'p taraflar orasida o'zaro kelishuvning yo'qligini, manfaatlar to'qnashuvini ifodalovchi ziddiyat
3.	Pedagogik	C	"siymo", "timsol", "qiyofa" va "obraz"

	nizo		ma'nosini bildirsa, mazmunan "joziba", "maftunkorlik" ma'nosini anglatishga xizmat qiladi
4.	Nizo	D	pedagog ma'naviy-axloqiy qiyofasi bilan uning tashqi ko'rinishi o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik, mutanosiblikni ifodalaydi

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob:	1- D	2-S	3-A	4-V
--------	------	-----	-----	-----

14. Keys bayoni. Pedagogik adabiyotlarda, bugungi kunda, «kompetensiya», «kompetentlik» atamaları keng qo'llanilmoqda va barqarorlashmoqda.

Ammo, hozirga qadar ta'limning u yoki bu bosqichi bitiruvchisining optimal obraziga qo'llash mumkin bo'lgan «kompetentlik» tushunchasining yagona va aniq ta'rifi mavjud emas. Manbalarda shaxsning bilimi, ko'nikmasi, malakasi, qobiliyati, mehnatsevarligi, kasbiy mahorati kabi sifatlarini ifodalash uchun «kompetentlik» va «kompetentlilik» atamalaridan foydalanilgan. Bunday tadqiqotlar sirasiga A.K.Markova va B.Nazarovalar tomonidan olib borilgan izlanishlarni kiritish mumkin. O'z tadqiqotlarida ular pedagogning kasbiy kompetentligi bir qator tarkibiy asoslardan iborat ekanligini ta'kidlab o'tilgan.

Keys topshirig'i № 1. Pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslari (A.K.Markova)ni juftlang:

1.	Individual kompetentlik	A	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
2.	Shaxsiy kompetentlik	B	qo'shimcha faoliyatni hamkorlikda tashkil etish

3.	Maxsus yoki kasbiy kompetentlik	C	o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini namoyon etish
4.	Ijtimoiy kompetentlik	D	o'z-o'zini boshqarish, kasbiy rivojlanish va yangiliklar yaratish

Keys topshirig'i № 2. Pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslari (B.Nazarova)ni juftlang:

1.	Ekstremal kasbiy kompetentlik	A	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
2.	Autokompetentlik	B	kasbiy faoliyatni hamkorlikda tashkil etish, ijtimoiy mas'ullik
3.	Maxsus yoki kasbiy kompetentlik	C	o'zini ijtimoiy-kasbiy rivojlantirish
4.	Ijtimoiy kompetentlik	D	kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob № 1:	1- D	2-S	3-A	4-V
Javob № 2:	1- D	2-S	3-A	4-V

15. Keys bayoni. Pedagoglarning o'z ustilarida izchil, samarali ishlashlarida faoliyatga loyihali yondasha olishlari qo'l keladi. Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo'lishda o'z ustida ishlash, o'z-o'zini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. O'z-o'zini rivojlantirish vazifalari o'zini o'zi tahlil qilish va o'zini o'zi baholash orqali aniqlanadi.

Keys topshirig'i. Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo'lish tushunchalarini juftlang:

1.	O'z-o'zini rivojlantirish	A	pedagogning izchil ravishda o'zining kasbiy BKM va shaxsiy sifatlarini rivojlantirib borish yo'lida amaliy harakatlarni tashkil etishi
2.	O'zini o'zi tahlil qilish	B	pedagog tomonidan kasbiy faoliyatda tashkil etayotgan o'z amaliy harakatlari mohiyatining o'rganilishidir
3.	O'z ustida ishlash	C	shaxsning o'z-o'zini tahlil qilishi orqali o'ziga baho berishi
4.	O'zini o'zi baholash (O'O'B)	D	shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Javob:	1- D	2-V	3-A	4-S
--------	------	-----	-----	-----

16. Keys bayoni. Kompetensiya va kompetenlilik tushunchalari bilim, ko'nikma, malaka tushunchalaridan ko'ra kengroq ma'noni anglatadi. Chunki ular shaxsning yo'nalganligi (motivatsiyasi, qadriyatlarining yo'nalishlari), uning stereotiplarini yengish, muammolarni his etish, kuzatuvchanlik, fikrlash qobiliyatini; xarakterini - mustaqillik, maqsadga intiluvchanlik, irodaviy sifatlarini qamrab oladi. Bunday tadqiqotlar sirasiga A.K.Markova va B.Nazarovalar tomonidan olib borilgan izlanishlarni kiritish mumkin. O'z tadqiqotlarida ular pedagogning kasbiy kompetentligi bir qator tarkibiy asoslardan iborat ekanligini ta'kidlab o'tilgan

Keys topshirig'i. A.K.Markova va B.Nazarova bo'yicha

pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslarini jadvalning o'ng tomonida yozing:

1) maxsus yoki kasbiy kompetentlik; 2) ijtimoiy kompetentlik; 3) shaxsiy kompetentlik; 4) individual kompetentlik; 5) autokompetentlik; 6) ekstremal kasbiy kompetentlik.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Tadqiqotchilarning fikrlari	Javob raqamlar
A.K.Markova	1, 2, 3, 4
B.Nazarova	1, 2, 5, 6

17.Keys bayoni. Ilmiy-tadqiqot ishlari, ilmiy yoki ijodiy loyihalarni amalga oshirish ham pedagogning kreativlik potensialini rivojlantiradi. Natijada pedagog: ijodiy fikrlashga odatlanadi; ilmiy-tadqiqot faoliyatini olib borish ko'nikmalarini puxta o'zlashtiradi; pedagogika yoki mutaxassislik fani yutuqlari, ilg'or tajribalardan foydalanish imkoniyatlarini mustaqil tahlil qiladi; pedagogik jamoa tomonidan olib borilayotgan ilmiy tadqiqot va ijodiy loyihalarni bajarishda faol ishtirok etadi. Pedagogning kreativ potentsiali bir qator tarkibiy asoslarni o'z ichiga oladi

Keys topshirig'i. Pedagog kreativ potentsialining tarkibiy asoslari va ustuvor tamoyillarini jadvalning o'ng tomonida yozing:

- 1) Maqsadli-motivli yondashuv;
- 2) Muammoli xarakterga egalik;
- 3) Individuallikka erishish;
- 4) Mazmunli yondashuv;

- 5) Imkoniyatlarni oshirib borish;
- 6) Bir butunlik, izchillik, tizimlilik;
- 7) Tezkor-faoliyatli yondashuv;
- 8) Kreativlikning yorqin namoyon bo'lishi;
- 9) Ijodiy yo'naltirilganlik;
- 10) Refleksiv-baholash;
- 11) Shaxsning individual xususiyatlari va hayotiy faoliyatda o'rttirgan sifatlarining o'zaro uyg'unligi

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Pedagog kreativ potensialining tarkibiy asoslari va ustuvor tamoyillari	Javob raqamlar
Tarkibiy asoslari	1, 4, 7, 10
Ustuvor tamoyillari	2, 3, 5, 6, 8, 9, 11

18. Keys bayoni. Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim, malakalarning egallanishini emas, balki har bir mustaqil yo'nalish bo'yicha integrativ bilimlar va harakatlarning o'zlashtirilishini nazarda tutadi. Shuningdek, kompetensiya mutaxassislik bilimlarini doimo boyitib borishni, yangi axborotlarni o'rganishni, muhim ijtimoiy talablarni anglay olishni, yangi ma'lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o'z faoliyatida qo'llay bilishni taqozo etadi. Kasbiy kompetentlik bir qator holatlarda yaqqol namoyon bo'ladi. Kasbiy kompetensiyaga ega mutaxassis talablari mavjud.

Keys topshirig'i. Kasbiy kompetentlik holatlarini hamda

kasbiy kompetensiyaga ega mutaxassis xususiyatlarini jadvalning o'ng tomonida yozing:

- 1) murakkab jarayonlarda;
- 2) o'z bilimlarini izchil boyitib boradi;
- 3) noaniq vazifalarni bajarishda;
- 4) yangi axborotlarni o'zlashtiradi;
- 5) bir-biriga zid ma'lumotlardan foydalanishda;
- 6) davr talablarini chuqur anglaydi;
- 7) kutilmagan vaziyatda harakat rejasiga ega bo'la olishda;
- 8) yangi bilimlarni izlab topadi;
- 9) ularni qayta ishlaydi va o'z amaliy faoliyatida samarali qo'llaydi.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Kasbiy kompetentlik holatlarini hamda kasbiy kompetensiyaga ega mutaxassis	Javob raqamlar
Kasbiy kompetentlik holatlarini	1, 3, 5, 7
Kasbiy kompetensiyaga ega mutaxassis	2, 4, 6, 8, 9

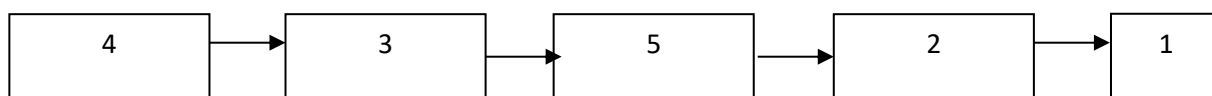
19. Keys bayoni. Pedagogning mutaxassis sifatida: aniq maqsad, intilish asosida pedagogik jarayonni takomillashtirish; pedagogik jarayon samaradorligini, o'zining ishchanlik faolligini oshirish; izchil ravishda yangilanib borayotgan pedagogik bilimlarni o'zlashtirish; ilg'or texnologiya, metod hamda vositalardan xabardor bo'lish; faoliyatiga fan-texnikaning so'nggi yangiliklarini samarali tadbiq etish; kasbiy ko'nikma va malakalarini takomillashtirish; salbiy pedagogik nizolarning oldini olish, bartaraf etish choralari izlash yo'lida

olib boradigan amaliy harakati uning o'z ustida ishlashini ifodalaydi. Pedagoglarning o'z ustilarida izchil, samarali ishlashlarida faoliyatga loyihali yondasha olishlari qo'l keladi.

Keys topshirig'i. Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlarini ketma-ketligini ifodalagan holda tegishli raqamlarni kataklarda yozing:

- 1) qarorning izchil bajarilishini doimiy nazorat qilib borish;
- 2) xato va kamchiliklarni takrorlamaslikka intilish;
- 3) yutuqlarni boyitish, kamchiliklarni yo'qotish haqida aniq qarorga kelish;
- 4) tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash;
- 5) qarorga ko'ra amaliy harakatlarni izchil tashkil etish yo'llarini izlash.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

20. Keys bayoni. Kompetentli va kreativ yondashuvga asoslangan ta'lim tizimida ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchining roli ham o'zgaradi. Chunki, «bilimli» yondashuvda ta'lim beruvchi faol va asosiy ishtirokchi bo'lsa, ta'lim oluvchi esa, sust qabul qiluvchi sifatida ishtirok etadi. «Kompetentli» yondashuvda ta'lim oluvchi faol ishtirokchiga aylanadi, chunki uning ta'lim olish faoliyati ko'proq mustaqil individual topshiriqlarni bajarish va uning natijasini himoya qilishga, kreativ amaliy mashg'ulotlarda doimiy ravishda savollarga javob berish va individual tadqiqot ishlarini olib borishga qaratilgan bo'ladi.

Keys topshirig'i. Talabalar o'zlashtirishi lozim bo'lgan materiallar yuzasidan o'quv topshiriqlarini bajaring.

№	Talabalar o'zlashtirishi lozim bo'lgan materiallar yuzasidan o'quv topshiriqlari	O'quv topshiriqlarining javoblari
	Ma'ruza matnini diqqat bilan o'qib quyidagi savollarga javob toping:	
1.	"Kompetentlik" tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?	
2.	Kasbiy kompetentlik nima?	
3.	Kompetentlik qanday holatlarda namoyon bo'ladi?	
4.	Kasbiy kompetentlik negizida qanday sifatlar aks etadi?	
5.	Ijtimoiy kompetentlik deganda nimani tushunasiz?	
6.	Maxsus kompetentlik negizida qanday kompetentliklar ko'zga tashlanadi?	
7.	Psixologik kompetentlikning mohiyati nimadan iborat?	
8.	Metodik kompetentlikda qanday jihatlar aks etadi?	
9.	"Informatsion kompetentlik" deganda nimani tushunasiz?	
10.	Kreativ kompetentlik nima?	
11.	Innovatsion kompetentlikning o'ziga xos jihatlari nimalarda ko'rinadi?	
12.	Pedagogik faoliyatda	

	kommunikativ kompetentlik qanday ahamiyat kasb etadi?	
13.	“Shaxsiy kompetentlik” tushunchasi Siz uchun qanday ma’noni anglatadi?	
14.	Pedagogik kompetentlik nima?	

21.Keys bayoni. Keyingi yillarda pedagogika sohasida “kompetentli”, “kompetensiya”, “kompetentlilik”, “kreativ”, “kreativlik” tushunchalaridan tez-tez foydalanilmoqda. Bu ta’lim mazmunini isloh qilish zarurati bilan uzviy bog‘liq.

Keys topshirig‘i. Atamalar raqamini ularning ta’rifi bilan juftlang:

1.	Kreativlik	A	1) savollar, kamchiliklar va bir-biriga zid ma’lumotlarga e’tiborsiz bo’lmaslik; 2) muammolarni aniqlash uchun harakat qilish, ilgari surilgan taxminlar asosida ularning yechimini topishga intilish
2.	Pedagogik kreativlik	B	individdning yangi g’oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati
3.	Shaxs kreativligi	C	pedagogning an’anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta’lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta’minlashga xizmat qiluvchi yangi g’oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo’lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati

4.	Pedagogik imidj	D	pedagog va talaba, ota-ona, hamkasblar yoki rahbariyat o'rtasida pedagogik jarayonda yuzaga kelgan manfaatlar to'qnashuvi, o'zaro qarama-qarshilik
5.	Imidj	Ye	qarama-qarshi, bir-biriga to'g'ri kelmaydigan kuchlar to'qnashuvi, ikki yoki undan ko'p taraflar orasida o'zaro kelishuvning yo'qligini, manfaatlar to'qnashuvini ifodalovchi ziddiyat
6.	Pedagogik nizo	F	"siymo", "timsol", "qiyofa" va "obraz" ma'nosini bildirsa, mazmunan "joziba", "maftunkorlik" ma'nosini anglatishga xizmat qiladi
7.	Nizo	G	pedagog ma'naviy-axloqiy qiyofasi bilan uning tashqi ko'rinishi o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik, mutanosiblikni ifodalaydi

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Savol	1-	2-	3-	4-	5-	6-	7-
Javob	1-V	2-S	3-A	4- G	5- F	6- D	7- YE

22. Keys bayoni. Kompetentlik - deganda ko'pincha shaxsning faoliyat yuritishga umumiy qobiliyati va uning kasbiy tayyorgarligida namoyon bo'luvchi ta'lim jarayonida o'zlashtirilgan bilim va tajribalarga asoslangan integrallashgan sifatlari tushuniladi. Demak, kompetensiya va kompetentlik tushunchalari bilim, malaka va ko'nikma tushunchalaridan kengroq, chunki ular shaxsning yo'naltirilganligi, muammolarni his qila olishi, sinchkovlikni namoyon qila olishi, egiluvchan fikrlashga ega bo'lishi kabi sifatlarni o'z ichiga oladi.

Keys topshirig'i. Pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslarini A.K.Markova va B.Nazarova bo'yicha ajrating:

Pedagogik kompetentlik tarkibi	A.K.Markova	B.Nazarova
Maxsus yoki kasbiy kompetentlik		
Ijtimoiy kompetentlik		
Shaxsiy kompetentlik		
Individual kompetentlik		
Autokompetentlik		
Ekstremal kasbiy kompetentlik		

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

Pedagogik kompetentlik tarkibi	A.K.Markova	B.Nazarova
Maxsus yoki kasbiy kompetentlik	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
Ijtimoiy kompetentlik	qo'shimcha faoliyatni hamkorlikda tashkil etish	kasbiy faoliyatni hamkorlikda tashkil etish, ijtimoiy mas'ullik
Shaxsiy kompetentlik	o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini namoyon etish	
Individual	o'z-o'zini	

kompetentlik	boshqarish, kasbiy rivojlanish va yangiliklar yaratish	
Autokompetentlik		o'zini ijtimoiy-kasbiy rivojlantirish)
Ekstremal kasbiy kompetentlik		kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish

24. Keys bayoni. Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo'lishda o'z ustida ishlash, o'z-o'zini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. O'z-o'zini rivojlantirish vazifalari o'zini o'zi tahlil qilish va o'zini o'zi baholash orqali aniqlanadi. O'z ustida ishlash quyidagilarda ko'rinadi:

kasbiy BKMni takomillashtirib borish;
 faoliyatga tanqidiy va ijodiy yondashish;
 kasbiy va ijodiy hamkorlikka erishish;
 ishchanlik qobiliyatini rivojlantirish;
 salbiy odatlarni bartaraf etib borish;
 ijobiy sifatlarni o'zlashtirish.

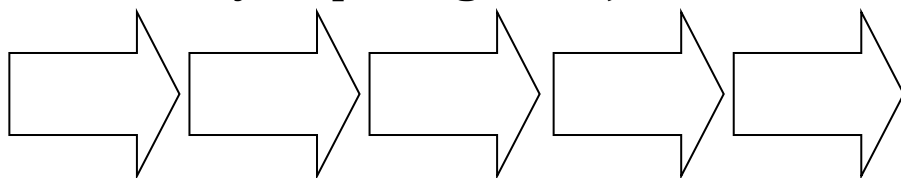
Pedagogning o'z ustida ishlashi bir qator bosqichda kechadi.

Keys topshirig'i. Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlarini ketma-ketlikda joylashtiring:

1. Qarorning izchil bajarilishini doimiy nazorat qilib borish.
2. Qarorga ko'ra amaliy harakatlarni izchil tashkil etish yo'llarini izlash.
3. Tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash.
4. Xato va kamchiliklarni takrorlamaslikka intilish.

5. Yutuqlarni boyitish, kamchiliklarni yo'qotish haqida aniq qarorga kelish.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

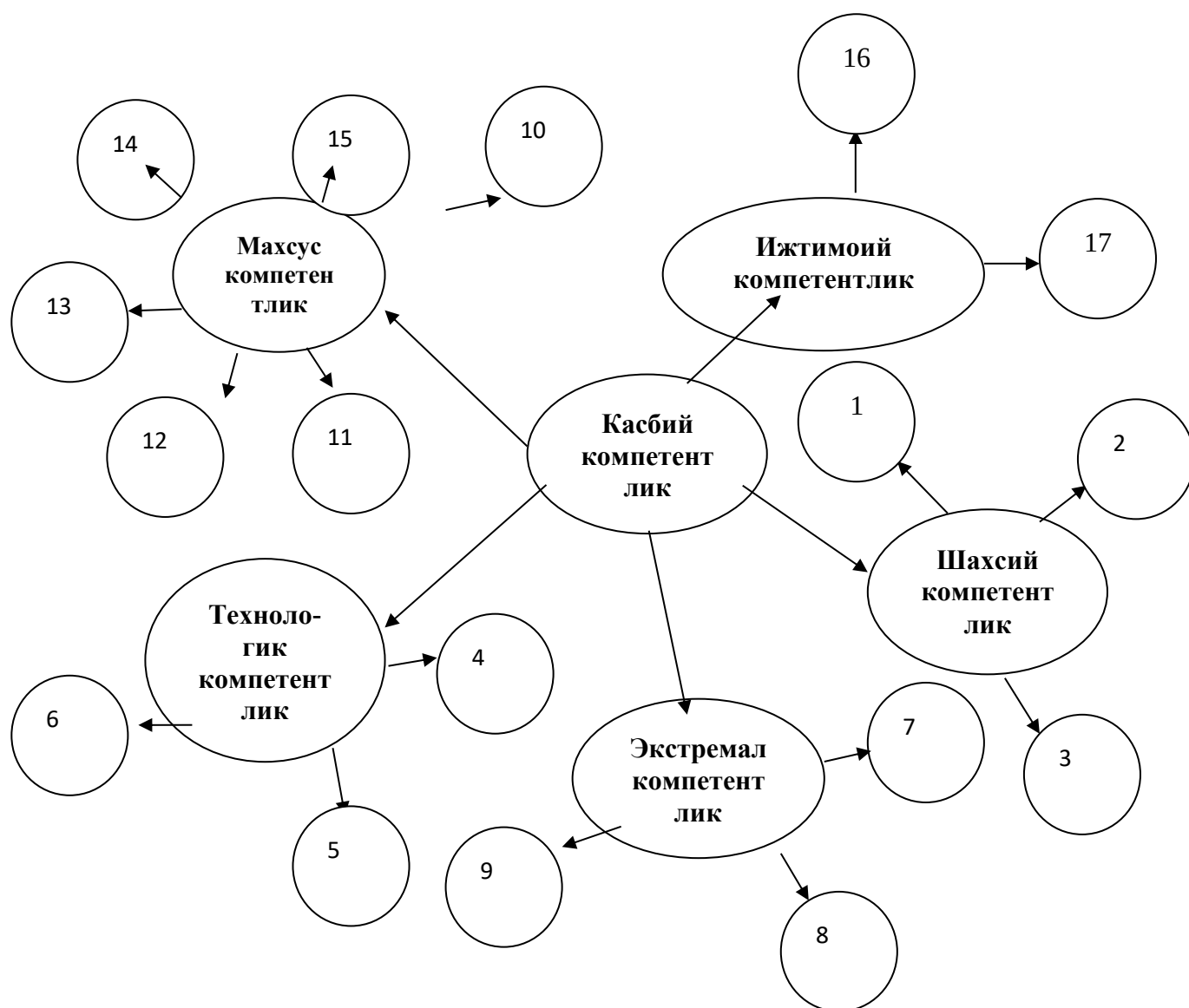
23. Keys bayoni. Xorijiy so'zlar lug'atida «kompetentlik» tushunchasi biror shaxs yoki muassasaning vakolati va huquqlari majmuasi yoki biror bir insonga tegishli ishlar, savollar majmuasi sifatida ta'riflangan. Fransuzcha «competent» so'zi kompetentli, vakolatli sifatida tarjima qilinadi. Inglizcha «competence» atamasida shaxsning sifati ma'nosi mavjud: kompetentlik - qobiliyat sifatida keltirilgan.

Keys topshirig'i. Kasbiy kompetentlik negizida aks etuvchi sifatlarni guruhlarda ajrating:

- 1) izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish;
- 2) malaka darajasini oshirib borish;
- 3) kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish;
- 4) ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish;
- 5) zamonaviy vosita;
- 6) texnika va texnologiyalardan foydalana olish;
- 7) favqulotda vaziyatlar;
- 8) pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish;
- 9) to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik;
- 10) psixologik kompetentlik;

- 11) metodik kompetentlik;
- 12) informatsion kompetentlik;
- 13) kreativ kompetentlik;
- 14) innovatsion kompetentli;
- 15) kommunikativ kompetentlik;
- 16) ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik;
- 17) kasbiy faoliyatda subektlar bilan muloqotga kirisha olish.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

25.Keys bayoni. Kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida ham aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi, "talabalar e'tiborini ta'lim jarayoniga faol jalb etishni ta'minlaydi". Xorijiy mamlakatlarda barcha sohalarning mutaxassislari kabi o'qituvchilar ham o'zlarida kreativlik sifatlari mavjudligi va uning darajasini aniqlab boradi. Buning uchun ular E.P.Torrens tomonidan 1987 yilda asoslangan va shaxsning kreativ tafakkurga egaligini aniqlovchi testdan o'tadi. Mazkur test shaxs kreativligi va uning darajasini ijodiy faoliyatni tashkil etishdagi faollik, tezkor fikrlash, o'ziga xos (orginal)lik va takomillashganlik kabi mezonlar bo'yicha baholash imkoniyatini yaratadi. Talaba tomonidan tavsiya etilgan savollarga beriladigan javoblar aynan mana shu to'rtta mezonni qanotlantirishi lozim.

Keys topshirig'i. E.P.Torrens fikricha, "kreativlik" tushunchasini klasterda ifoda eting.

- 1) muammoni yoki ilmiy farazlarni ilgari surish;
- 2) farazni tekshirish va o'zgartirish;
- 3) qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash;
- 4) muammo yechimini topishda bilim va amaliy harakatlarning o'zaro qarama-qarshiligiga nisbatan ta'sirchanlik;
- 5) savollar, kamchiliklar va bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tiborsiz bo'lmaslik;
- 6) muammolarni aniqlash uchun harakat qilish,
- 7) shaxsning hayotiy tajribasi va shaxsiy sifatlarini aniqlovchi testlar;

8) ijodiy tafakkur va uning natijalari (tezkorlik, samaradorlik, mahsuldorlik va b.)ni aniqlovchi testlar.

Keys topshirig'ini bajarish uchun ish qog'ozi:

“Xorijiy til va adabiyoti” ta’lim yo’nalishida odatda 8 ta kichik guruhlarda seminar mashg’ulotlarida faoliyat olib borilishi amaliyotdan ma’lum. Shu sababli seminar mashg’uloti uchun mazkur moduldan ishlab chiqilgan keyslardan quyidagicha *foydalanish* tavsiya etiladi: 8 ta kichik guruhlarda bajarish 4 ta keys topshiriqlarini bajarish; modulning asosiy tushunchalari bo’yicha 8 ta kichik guruhlarda bajarish.

Xulosa qilib aytganda, mazkur modul bo’yicha ishlab chiqilgan keyslar modulning mazmunini takomillashtirish imkonini beradi.

§ 2.2. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo'yicha standart va nostandart testlar

Ochiq test topshiriqlari

1. Ta'lim sohasi yoki o'quv jarayonida mavjud muammoni yangicha yondashuv asosida yechish maqsadida qo'llanilib, avvalgidan ancha samarali natijani kafolatlay oladigan shakl, metod va texnologiyalar ... deb nomlanadi?

- a) ta'lim vositalari;
- b) ta'lim texnologiyalari;
- c) ta'lim metodlari;
- d) ta'lim innovatsiyalari.**

2. ... muayyan tizimning ichki tuzilishini o'zgartirishga qaratilgan faoliyat.

- a) innovatsiya;**
- b) novatsiya;
- c) gravitatsiya;
- d) gradatsiya.

3. Yangi g'oyalar, tizim yoki faoliyat yo'nalishini o'zgartirishga qaratilgan aniq maqsadlar, noan'anaviy yondashuvlar, odatiy bo'lmagan tashabbuslar, ilg'or ish uslublari. Ular ... ko'rinishlari.

- a) texnologiyaning;
- b) metodikaning;
- c) innovatsiyaning;**
- d) loyihalashning.

4. Maxsus kompetentlik – kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorlanish, kasbiy-pedagogik vazifalarni

oqilona hal qilish, faoliyati natijalarini real baholash, BKMni izchil rivojlantirib borish bo'lib, ushbu kompetentlik negizida _____, _____, _____, _____, _____ va _____ kompetentlik ko'zga tashlanadi:

- 1) psixologik kompetentlik;
- 2) ijtimoiy kompetentlik;
- 3) metodik kompetentlik;
- 4) shaxsiy kompetentlik;
- 5) texnologik kompetentlik;
- 6) informatsion kompetentlik;
- 7) kreativ kompetentlik;
- 8) innovatsion kompetentlik;
- 9) ekstremal kompetentlik;
- 10) kommunikativ kompetentlik

5. Ushbu ta'rif qaysi tushunchaning mohiyatini yoritadi? Pedagogning pedagogik jarayonni tashkiliy, metodik, ruhiy va subektiv jihatdan o'ta mohirlik, ustalik bilan tashkil etish hamda boshqarish qobiliyati va malakasiga egaligi _____ deb ataladi.

Javob. Pedagogning pedagogik jarayonni tashkiliy, metodik, ruhiy va subektiv jihatdan o'ta mohirlik, ustalik bilan tashkil etish hamda boshqarish qobiliyati va malakasiga egaligi pedagogik mahorat deb ataladi.

6. Ta'riflar mohiyatini ifodalovchi tushunchalarni toping.

A. Ijodiy ishlar, loyihalar, tadqiqot ishlarini qaysi portfolio o'zida aks ettiradi –

V. Talabalar yoki pedagoglar tomonidan jamlangan eng yaxshi ishlarni o'zida aks ettiradigan portfolio –

Javob: A. Ijodiy ishlar, loyihalar, tadqiqot ishlarini qaysi portfolio o'zida aks ettiradi – ishlar portfolio.

V. Talabalar yoki pedagoglar tomonidan jamlangan eng yaxshi ishlarni o'zida aks ettiradigan portfolio – natijalar portfolio.

Yopiq test topshiriqlari

1. O'zini ijtimoiy-kasbiy rivojlantira olish – nima?

- a) innovatsion kompetentlik;
- b) kommunikativ kompetentlik;
- c) shaxsiy kompetentlik;
- d) autokompetentlik.**

2. Qanday kompetentlik – ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari, jumladan, talabalar bilan samimiy muloqotda bo'lish, ularni tinglay bilish, ularga ijobiy ta'sir ko'rsata olishdan iborat?

- a) innovatsion kompetentlik;
- b) kommunikativ kompetentlik;
- c) shaxsiy kompetentlik;
- d) texnologik kompetentlik.

3. Qanday kompetentlik ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda subektlar bilan muloqotga kirisha olishdan iborat?

- a) kompetensiya;
- b) kasbiy kompetentlik;
- c) ijtimoiy kompetentlik;**
- d) maxsus kompetentlik.

4. Qanday kompetentlik kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish,

zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olishdan iborat?

- a) innovatsion kompetentlik;
- b) kommunikativ kompetentlik;
- c) shaxsiy kompetentlik;
- d) texnologik kompetentlik.**

5. Qanday kompetentlikda kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorlanish, kasbiy-pedagogik vazifalarni oqilona hal qilish, faoliyati natijalarini real baholash, BKMni izchil rivojlantirib borish bo'lib, ushbu kompetentlik negizida psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentlik ko'zga tashlanadi?

- a) kompetensiya;
- b) kasbiy kompetentlik;
- c) ijtimoiy kompetentlik;
- d) maxsus kompetentlik.**

6. Qanday kompetentlik axborot muhitida zarur, muhim, kerakli, foydali ma'lumotlarni izlash, yig'ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, o'rinli, samarali foydalanishdan iborat?

- a) psixologik kompetentlik;
- b) metodik kompetentlik;
- c) informatsion kompetentlik;**
- d) kreativ kompetentlik.

7. Qanday kompetentlik pedagogik jarayonda sog'lom psixologik muhitni yarata olish, talabalar va ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish, turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o'z vaqtida anglay olish va bartaraf eta olishdan iborat?

- a) psixologik kompetentlik;
- b) metodik kompetentlik;
- c) informatsion kompetentlik;
- d) kreativ kompetentlik.

8. Pedagogik voqelikni izchil idrok yeta bilish va unda izchil harakat qila olish malakasini nima qamrab oladi?

- A) pedagogik mahorat
- b) pedagogik madaniyat
- c) pedagogik bilimdonlik
- d) kasbiy-pedagogik bilimdonlik**

9. Qanday kompetentlik pedagogik jarayonni metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta'lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to'g'ri belgilash, metod va vositalarni maqsadga muvofiq tanlay olish, metodlarni samarali qo'llay olish, vositalarni muvaffaqiyatli qo'llashdan iborat?

- a) psixologik kompetentlik;
- b) metodik kompetentlik;**
- c) informatsion kompetentlik;
- d) kreativ kompetentlik.

10. Qanday kompetentlik pedagogik jarayonni takomillashtirish, ta'lim sifatini yaxshilash, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga samarali tatbiq etishdan iborat?

- a) innovatsion kompetentlik;**
- b) kommunikativ kompetentlik;
- c) shaxsiy kompetentlik;
- d) texnologik kompetentlik.

Ko'p javobli nostandart test topshiriqlari

Talabalarning bilishga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandart test topshiriqlari:

1. Quyidagi holatlarning pedagogik kompetentlikning qaysi turiga mos kelishini belgilang:

- 1) ijtimoiy kompetentlik;
- 2) maxsus kompetentlik;
- 3) shaxsiy kompetentlik;
- 4) texnologik kompetentlik;
- 5) ekstremal kompetentlik.

Favqulotda vaziyatlarda, pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish	Uning negizida psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentlik ko'zga tashlanadi	Izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish	Ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish	Kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish

Javob:

5	1	3	2	4
---	---	---	---	---

2. Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalar guruhlarini belgilang:

Balladga oid (gnostik) malakalar	Loyi halash malaka lari	Ijodiy -amalijiy (konstruktiv) malaka lar	Sub-batni tashkil etish malaka lari	Tex-nik-texnolojik malaka lar	Tadqiqotchi illik malaka lari	Muloqotga kirishuvchanlik (kommunikativ) malaka lari	Tash-qilot-chilik malaka lari	Dars ni olib borish malaka lari	Iechil ilikni ta'minlovchi (protsessual) malaka lar	Talaba lar bilimini baho lash malaka lari
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K

Javob:

A	B	C	E	F	G	H	J			
---	---	---	---	---	---	---	---	--	--	--

3.Xarakteriga ko'ra o'quv topshiriqlarining turlarini qaysi turiga mos kelishini belgilang;

- 1) Xotirada saqlash, qayta yodga tushirishni talab etuvchi topshiriqlar;
- 2) Raqam va ma'lumotlar bilan ishlashda oddiy fikriy operatsiyalarni taqozo etuvchi topshiriqlar;
- 3) Raqam va ma'lumotlar bilan ishlashda murakkab fikriy operatsiyalarni taqozo etuvchi topshiriqlar;
- 4) Ma'lumotlarni e'lon qilishga oid topshiriqlar;
- 5) Ijodiy fikrlashni talab etuvchi topshiriqlar.

umumlashtiruvchi qisqacha ma'lumotga doir topshiriqlar	ko'chirish, bayon qilish, baholashga doir topshiriqlar	ta'rif, qoidalarni olishga topshiriqlar	meyor, yodga oid topshiriqlar	dalillar o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni aniqlashga oid topshiriqlar	amaliy takliflarni ishlab chiqarishga doir topshiriqlar

Javob:

umumlashtiruvchi qisqacha ma'lumotga doir topshiriqlar	ko'chirish, bayon qilish, baholashga doir topshiriqlar	ta'rif, qoidalarni olishga topshiriqlar	meyor, yodga oid topshiriqlar	dalillar o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni aniqlashga oid topshiriqlar	amaliy takliflarni ishlab chiqarishga doir topshiriqlar
4	3	1		2	5

4. Kreativ sifatlarni rivojlantirish yo'llarini belgilang:

amaliy kreativ harakat ko'nikmalarini rivojlantirish	kreativ ko'nikmasini shakllantirish	fikrlash	kreativ mahsulot (ishlanma)lardan foydalanish	kreativ jarayonlarni tashkil etish faoliyat

Javob:

amaliy kreativ harakat ko'nikmalarini rivojlantirish	kreativ ko'nikmasini shakllantirish	fikrlash	kreativ mahsulot (ishlanma)lardan foydalanish	kreativ faoliyat jarayonlarni tashkil etish
2	1	4	3	

5. Kasbiy-pedagogik kompetentlikka ega bo'lishni belgilang:

1) o'z ustida ishlash; 2) o'z-o'zini rivojlantirish; 3) o'zini o'zi tahlil qilish; 4) o'zini o'zi baholash.

Shaxsning o'z-o'zini tahlil qilishi orqali o'ziga baho berishi	Pedagog tomonidan kasbiy faoliyatda tashkil etayotgan o'z amaliy harakatlari mohiyatining o'rganilishidir	Shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi	Pedagogning izchil ravishda o'zining kasbiy BKM va shaxsiy sifatlarini rivojlantirib borish yo'lida amaliy harakatlarni tashkil etishi
--	---	--	--

Javob:

Shaxsning o'z-o'zini tahlil qilishi orqali o'ziga baho berishi	Pedagog tomonidan kasbiy faoliyatda tashkil etayotgan o'z amaliy harakatlari mohiyatining o'rganilishidir	Shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi	Pedagogning izchil ravishda o'zining kasbiy BKM va shaxsiy sifatlarini rivojlantirib borish yo'lida amaliy harakatlarni tashkil etishi
4	3	2	1

6. Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlarini belgilang:

Tahlil qilish asosida yutuq kamchiliklarini aniqlash	Qarorning izchil bajarilishini doimiy nazorat qilib borish	Xato kamchiliklarni takrorlamaslikka intilish	Tahlil asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash	Qarorga ko'ra amaliy harakatlarni izchil tashkil etish yo'llarini izlash

Javob:

Tahlil asosida qilish yutuq va kamchiliklarini aniqlash	Qarorning izchil bajarilishini doimiy nazorat qilib borish	Xato va kamchiliklarni takrorlamaslikka intilish	Tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash	Qarorga ko'ra amaliy harakatlarni izchil tashkil etish yo'llarini izlash
2	5	4	1	3

7. Individual rivojlanish dasturi va pedagogning individual rivojlanish dasturini belgilang:

- 1) individual rivojlanish dasturi;
- 2) pedagogning individual rivojlanish dasturi.

u yoki bu kasbiy-pedagogik sifat va rivojlantirish ehtiyojlariga tayangan	ma'lum sifat va rivojlantirish ehtiyojlari asosida ishlab chiqilgan

Javob:

u yoki bu kasbiy-pedagogik sifat va rivojlantirish ehtiyojlariga tayangan	ma'lum sifat va rivojlantirish ehtiyojlari asosida ishlab chiqilgan
2	1

8. **Pedagogik kompetentlikning tarkibiy asoslari (B.Nazarova)ni belgilang:** 1) maxsus yoki kasbiy kompetentlik; 2) ijtimoiy kompetentlik; 3) autokompetentlik; 4) ekstremal kasbiy kompetentlik.

o'zini ijtimoiy- kasbiy rivojlanira olish	kasbiy hamkorlikda tashkil etish, ijtimoiy mas'ullik	kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish

Javob:

o'zini ijtimoiy- kasbiy rivojlanira olish	kasbiy hamkorlikda tashkil etish, ijtimoiy mas'ullik	kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
3	2	4	1

9. Pedagogik kompetentlikning tarkibiy asoslari (A.K. Markova) ni belgilang: 1) maxsus yoki kasbiy kompetentlik; 2) ijtimoiy kompetentlik; 3) shaxsiy kompetentlik; 4) individual kompetentlik.

o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini namoyon etish	qo'shimcha faoliyatni hamkorlikda tashkil etish	o'z-o'zini boshqarish, kasbiy rivojlanish va yangiliklar yaratish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish

Javob:

o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini namoyon etish	qo'shimcha faoliyatni hamkorlikda tashkil etish	o'z-o'zini boshqarish, kasbiy rivojlanish va yangiliklar yaratish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
3	2	4	1

Nostandart test topshiriqlari

Talabalarning tushunishga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholashda foydalaniladigan nostandart test topshiriqlari

9. Pedagog kreativ potentsialining muhim darajalarini juftlang:

1.	yuqori	A	Ba'zan u yoki bu tashabbusni ilgari suradi, kreativ qobiliyatga egaligi muntazam bo'lmasa-da, ammo namoyon bo'ladi, kreativ jihatdan bir qadar faol, izlanuvchan bo'lishga intiladi
2.	o'rta	B	Garchi u yetarlicha asoslanmagan bo'lsa-da, tashabbusni ilgari surshga intiladi, kreativ qobiliyati yetarlicha namoyon bo'lmaydi, izlanuvchan bo'lishga intilmaydi
3.	past	C	Muntazam ravishda turli tashabbuslarni ilgari suradi, kreativ qobiliyatga egaligini izchil namoyib etib boradi, kreativ jihatdan o'ta faol, izlanuvchan

Javob:	1-	2-	3-
--------	----	----	----

Javob:

Javob:	1-C	2-A	3-B
--------	-----	-----	-----

10. Kreativ shaxsning shakllanish bosqichlarini juftlang:

1.	Tabiiy imkoniyatlarga asoslanuvchi kreativlik	A	Ijtimoiy faoliyatning muayyan turi bo'yicha ijodkorlikni namoyon etuvchi qobiliyat (unga ko'ra kasbiy-ijodiy faoliyat tajribalariga tayangan holda, uning ta'sirida umumiy kreativlik yanada rivojlanadi)
2.	Birlamchi (umumiy) kreativlik	B	Individning o'ziga xos xatti-harakatlarini ifodalaydi
3.	Ixtisoslashgan kreativlik	C	Shaxsning ijodkorligini namoyon etuvchi umumiy qobiliyat (u bolaning 3-5 yoshida namoyon bo'lib, 6-7 yoshida uning xatti-harakatlarida yaqqol ifodalanadi)

Javob:	1-	2-	3-
--------	----	----	----

Javob:

Javob:	1-V	2-S	3-A
--------	-----	-----	-----

11. Kreativ shaxsning shakllanish bosqichlarini juftlang:

1.	1-bosqich	A	Mavjud nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarga tayangan holda kasbiy faoliyatni samarali tashkil etishga psixologik jihatdan tayyorlanish
2.	2-bosqich	B	Mustaqil ravishda o'qib-o'rganish va ijodiy izlanish asosida hosil qilingan amaliy ko'nikmalarning malakalarga aylanishiga erishish
3.	3-bosqich	C	O'zlashtirilgan nazariy bilimlarni uzluqli va uzluksiz pedagogik amaliyot davrida, shuningdek, amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ta'lim jarayonida amaliyotga tadbqiq etish ko'nikmalarini hosil qilish
4.	4-bosqich	D	Pedagogik, psixologiya, falsafa, estetika kabi fanlar (turkum fanlar)ning nazariy-metodologik asoslarini o'zlashtirish

Javob:	1-	2-	3-	4-
--------	----	----	----	----

Javob:

Javob:	1- D	2- S	3- V	4- A
--------	------	------	------	------

12. Shaxs kreativligini rivojlantirish jarayonidagi tushunchalarni juftlang:

1.	Kreativlikning rivojlanish davri	A	(yunon. "peridos" – "doira bo'ylab aylanish") – muayyan hodisani o'zida qandaydir yakunlangan jarayonni qamrab olgan ma'lum vaqt birliklariga ajratilishi
2.	Kreativlikning rivojlanish bosqichi	B	ma'lum kreativlik sifatlarining rivojlanishi yakuniga yetgan qandaydir vaqt birligi
3.	Davrlashtirish	C	muayyan kreativlik sifatlarining rivojlanganlik darajasi
4.	Tabaqalashtirish	D	(lot. "diferentia" – "farqlanish", "darajalanish") – butunning turli bosqich yoki darajalarga ajratilishi

Javob:	1-	2-	3-	4-
--------	----	----	----	----

Javob:

Javob:	1-V	2-S	3-D	4-A
--------	-----	-----	-----	-----

13. Kreativlik tushunchalarini juftlang:

1.	Kreativlik	A	1) savollar, kamchiliklar va bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tiborsiz bo'lmaslik; 2) muammolarni aniqlash uchun harakat qilish, ilgari surilgan taxminlar asosida ularning yechimini topishga intilish
2.	Pedagogik kreativlik	B	individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati
3.	Shaxs kreativligi	C	pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati

Javob:	1-	2-	3-
--------	----	----	----

Javob:

Javob:	1-V	2-S	3-A
--------	-----	-----	-----

14. Quyidagi berilgan fikrlarning qaysi biri to'g'ri:

- 1) ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda subektlar bilan muloqotga kirisha olish;
- 2) kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorlanish, kasbiy-pedagogik vazifalarni oqilona hal qilish, faoliyati natijalarini real baholashni olmaslik;
- 3) izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish;
- 4) kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olmaslik;
- 5) kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olish

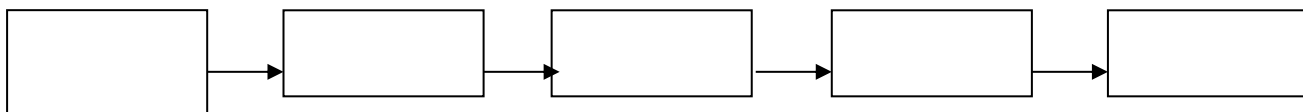
Javob: _____

Javob: 1, 3, 5

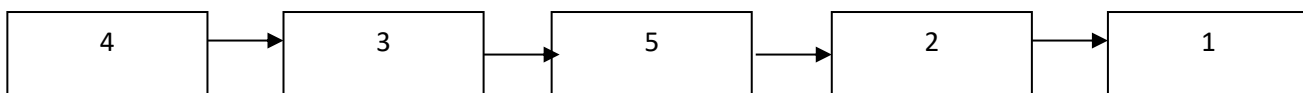
15. Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlarini ketma-ketligini ifodalagan holda tegishli raqamlarni kataklarda yozing:

- 1) qarorning izchil bajarilishini doimiy nazorat qilib borish;
- 2) xato va kamchiliklarni takrorlamaslikka intilish;
- 3) yutuqlarni boyitish, kamchiliklarni yo'qotish haqida aniq qarorga kelish;
- 4) tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash;
- 5) qarorga ko'ra amaliy harakatlarni izchil tashkil etish

yo'llarini izlash.

Javob:

16. Pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalar guruhlari qaysi biri to'g'ri:

- 1) bilishga oid gnostik-texnologik malakalar;
- 2) loyihalash malakalari;
- 3) ijodiy-amaliy (konstruktiv) malakalar;
- 4) tadqiqotchilik malakalari;
- 5) muloqotga kiruvchanlik va kommunikativ malakalari;
- 6) tashkilotchilik malakalari;
- 7) izchillikni ta'minlovchi (protsesssual) malakalar;
- 8) texnik malakalar

Javob: _____

Javob: 2, 3, 4, 6, 7

§ 2.3. Hamkorlikda o'qitish texnologiyasining kichik guruhlarda ishlash metodi uchun o'quv topshiriqlari

1-topshiriq. O'quvchilar o'zlashtirishi lozim bo'lgan materiallar yuzasidan o'quv topshiriqlari

No	O'quvchilar o'zlashtirishi lozim bo'lgan materiallar yuzasidan o'quv topshiriqlari	Topshiriqni bajarish yuzasidan ko'rsatmalar
	Darslikdagi matnni diqqat bilan o'qib quyidagi savollarga javob toping va topshiriqni bajaring:	O'quvchilar guruhi bilan hamkorlikda ishleng O'quvchilar jamoasi bilan o'tkaziladigan savol-javobga faol ishtirok eting
1.	"Kompetentlik" tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?	
2.	Kasbiy kompetentlik nima?	
3.	Kompetentlik qanday holatlarda namoyon bo'ladi?	
4.	Kasbiy kompetentlik negizida qanday sifatlar aks etadi?	
5.	Ijtimoiy kompetentlik deganda nimani tushunasiz?	
6.	Maxsus kompetentlik negizida qanday kompetentliklar ko'zga tashlanadi?	
7.	Psixologik kompetentlikning mohiyati nimadan iborat?	
8.	Metodik kompetentlikda qanday jihatlar aks etadi?	
9.	"Informatsion kompetentlik" deganda nimani tushunasiz?	
10.	Kreativ kompetentlik nima?	
11.	Innovatsion kompetentlikning o'ziga	

.	xos jihatlari nimalarda ko'rinadi?	
12.	Pedagogik faoliyatda kommunikativ kompetentlik qanday ahamiyat kasb etadi?	
13.	"Shaxsiy kompetentlik" tushunchasi Siz uchun qanday ma'noni anglatadi?	
14.	Pedagogik kompetentlik nima?	

2-topshiriq. Atamalar raqamini ularning ta'rifi bilan juftlang:

1.	Kreativlik	A	1) savollar, kamchiliklar va bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tiborsiz bo'lmaslik; 2) muammolarni aniqlash uchun harakat qilish, ilgari surilgan taxminlar asosida ularning yechimini topishga intilish
2.	Pedagogik kreativlik	B	individdning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati
3.	Shaxs kreativligi	C	pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati
4.	Pedagogik	D	pedagog va talaba, ota-ona,

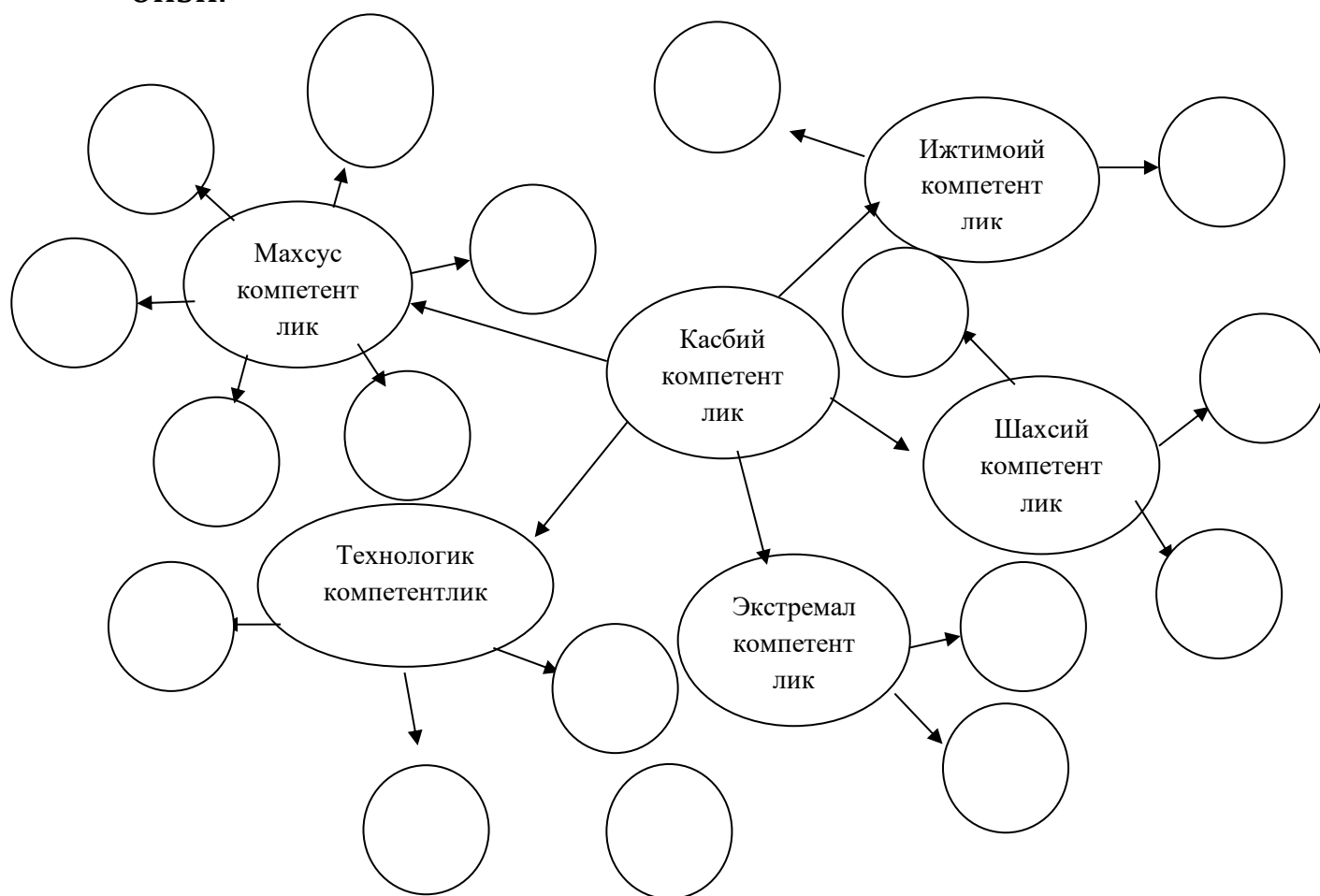
	imidj		hamkasblar yoki rahbariyat o'rtasida pedagogik jarayonda yuzaga kelgan manfaatlar to'qnashuvi, o'zaro qarama-qarshilik
5.	Imidj	E	qarama-qarshi, bir-biriga to'g'ri kelmaydigan kuchlar to'qnashuvi, ikki yoki undan ko'p taraflar orasida o'zaro kelishuvning yo'qligini, manfaatlar to'qnashuvini ifodalovchi ziddiyat
6.	Pedagogik nizo	F	"siymo", "timsol", "qiyofa" va "obraz" ma'nosini bildirsa, mazmunan "joziba", "maftunkorlik" ma'nosini anglatishga xizmat qiladi
7.	Nizo	G	pedagog ma'naviy-axloqiy qiyofasi bilan uning tashqi ko'rinishi o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik, mutanosiblikni ifodalaydi

Javob: 1-V, 2-S, 3-A, 4- G, 5- F, 6- D, 7- E

3-topshiriq. Kasbiy kompetentlik negizida aks etuvchi sifatlarni guruhlarda ajrating:

- 1) izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish;
- 2) malaka darajasini oshirib borish;
- 3) kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish;
- 4) ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirish;
- 5) zamonaviy vosita;
- 6) texnika va texnologiyalardan foydalana olish;

- 7) favqulotda vaziyatlar;
- 8) pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish;
- 9) to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik;
- 10) psixologik kompetentlik;
- 11) metodik kompetentlik;
- 12) informatsion kompetentlik;
- 13) kreativ kompetentlik;
- 14) innovatsion kompetentli;
- 15) kommunikativ kompetentlik;
- 16) ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik;
- 17) kasbiy faoliyatda subektlar bilan muloqotga kirisha olish.

Javob: Ijtimoiy kompetentlik – 16,17.

Maxsus kompetentlik – 10, 11, 12, 13, 14, 15.

Shaxsiy kompetentlik – 1, 2, 3.

Texnologik kompetentlik – 4, 5, 6.

Ekstremal kompetentlik – 7, 8, 9.

4-topshiriq. Pedagogik kompetentlikning muhim tarkibiy asoslarini A.K.Markova va B.Nazarova bo'yicha ajrating:

Pedagogik kompetentlik tarkibi	A.K.Markova	B.Nazarova
Maxsus yoki kasbiy kompetentlik		
Ijtimoiy kompetentlik		
Shaxsiy kompetentlik		
Individual kompetentlik		
Autokompetentlik		
Ekstremal kasbiy kompetentlik		

Javob:

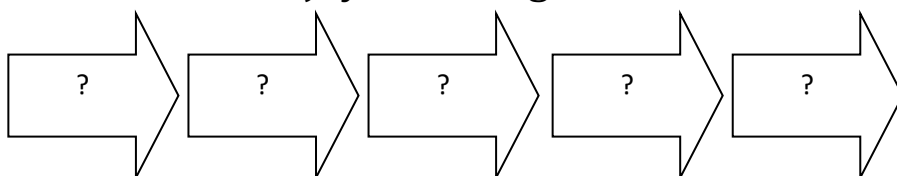
Pedagogik kompetentlik tarkibi	A.K.Markova	B.Nazarova
Maxsus yoki kasbiy kompetentlik	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish	kasbiy faoliyatni yuqori darajada tashkil etish
Ijtimoiy kompetentlik	qo'shimcha faoliyatni hamkorlikda tashkil etish	kasbiy faoliyatni hamkorlikda tashkil etish, ijtimoiy mas'ullik
Shaxsiy kompetentlik	o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini namoyon etish	
Individual kompetentlik	o'z-o'zini boshqarish, kasbiy rivojlanish va yangiliklar yaratish	
Autokompetentlik		o'zini ijtimoiy- kasbiy rivojlantira olish)
Ekstremal kasbiy kompetentlik		kutilmagan vaziyatlarda ishlay olish

5-topshiriq. Rasmga izoh bering.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

6-topshiriq. Pedagogning o'z ustida ishlash bosqichlarini ketma-ketlikda joylashtiring:

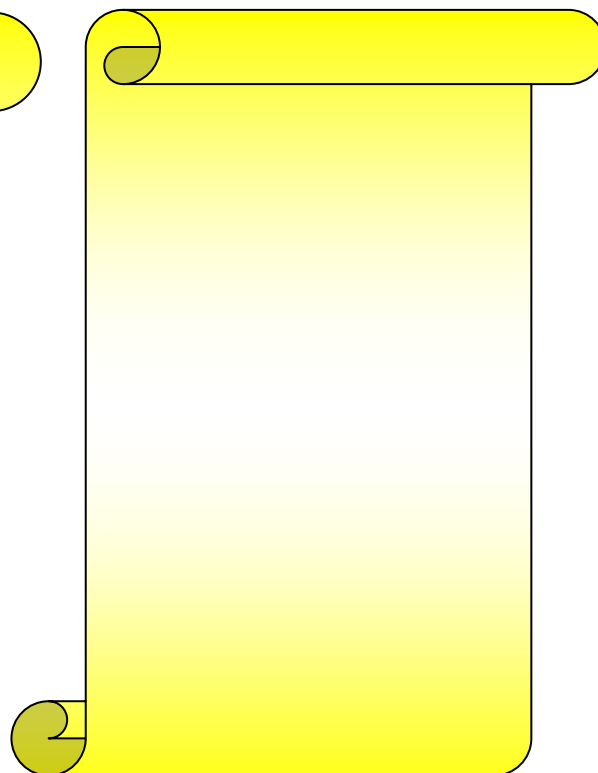
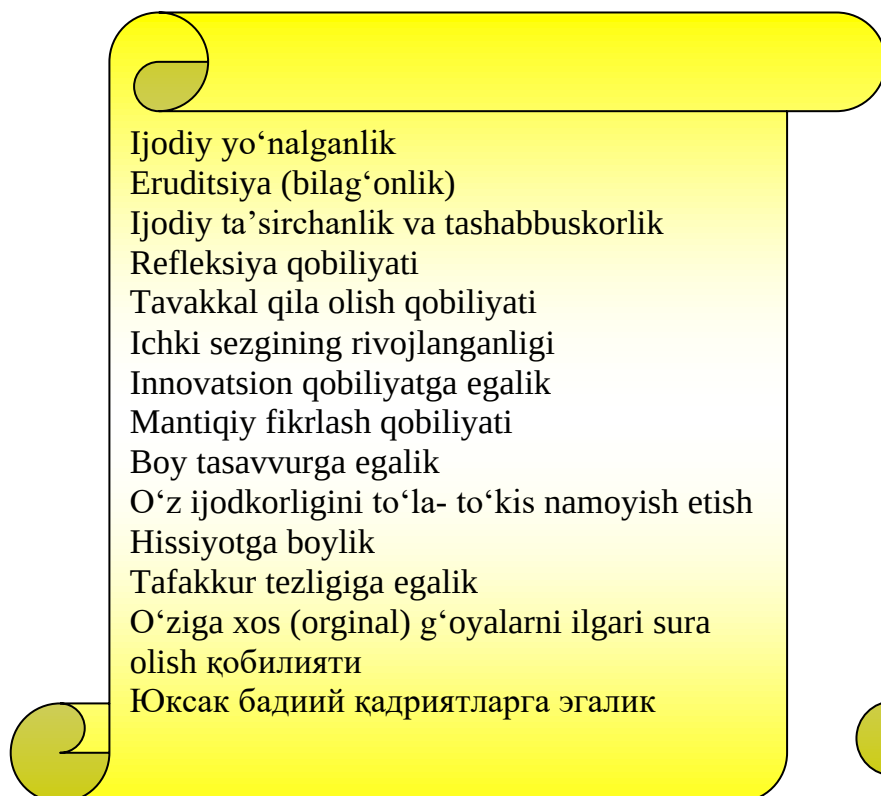
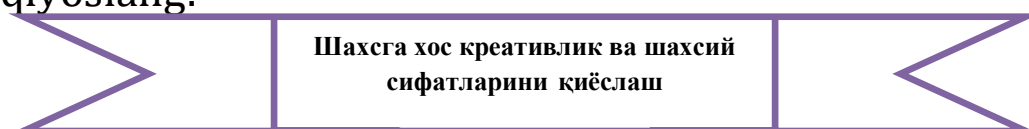
1. Qarorning izchil bajarilishini doimiy nazorat qilib borish.
2. Qarorga ko'ra amaliy harakatlarni izchil tashkil etish yo'llarini izlash.
3. Tahlil qilish asosida yutuq va kamchiliklarini aniqlash.
4. Xato va kamchiliklarni takrorlamaslikka intilish.
5. Yutuqlarni boyitish, kamchiliklarni yo'qotish haqida aniq qarorga kelish.

Javob: 3, 5, 2, 4. 1.

7-topshiriq. Kompetensiya va kreativlik tushunchalarini tahlil qiling:

8-topshiriq. Shaxsga xos kreativlik sifatlari bilan shaxsiy sifatlarni qiyoslang:

§ 2.4. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo'yicha glossariy

Zamonaviy pedagog – ta'lim oluvchining qanday o'qiyotganligi va rivojlanayotganligini to'liq tushunib, his qila oladigan, ya'ni uning hayotini o'z shaxsiy hayoti singari his qilib, o'quvchining ichki, axloqiy-ma'naviy, umummadaniy o'sib rivojlanishiga, bolalar hamda kattalar hamjamiyatining mustahkamlanishiga ko'maklasha oladigan o'qituvchi.

Ijod – o'quvchi va talabaning yaratuvchiligi, kashfiyoti.

Ijodiy izlanish – pedagog boshchiligida qo'yilgan muammolar, masalalarni yechish yo'llarini faol izlashni tashkil etishga xizmat qiladigan usuli.

Ijodkorlik – yangi moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratish bilan natijalanadigan faoliyat turi.

Ijtimoiy kompetentlik – ijtimoiy munosabatlarda faollik ko'rsatish ko'nikma, malakalariga egalik, kasbiy faoliyatda subektlar bilan muloqotga kirisha olish.

Informatsion kompetentlik – axborot muhitida zarur, muhim, kerakli, foydali ma'lumotlarni izlash, yig'ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, o'rinli, samarali foydalanish.

Innovatsion kompetentlik – pedagogik jarayonni takomillashtirish, ta'lim sifatini yaxshilash, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga samarali tatbiq etish

Kreativ kompetentlik – pedagogik faoliyatga tanqidiy, ijodiy yondashish, o'zining ijodkorlik malakalariga egaligini namoyish eta olish.

Kreativlik (lot., ing. “create ” – yaratish, “creative” – yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab

chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi va mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati

Kommunikativ kompetentlik – ta’lim jarayonining barcha ishtirokchilari, jumladan, talabalar bilan samimiy muloqotda bo’lish, ularni tinglay bilish, ularga ijobiy ta’sir ko’rsata olish.

Maxsus kompetentlik – kasbiy-pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorlanish, kasbiy-pedagogik vazifalarni oqilona hal qilish, faoliyati natijalarini real baholash, BKMni izchil rivojlantirib borish bo’lib, ushbu kompetentlik negizida psixologik, metodik, informatsion, kreativ, innovatsion va kommunikativ kompetentlik ko’zga tashlanadi.

Metodik kompetentlik – pedagogik jarayonni metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta’lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to’g’ri belgilash, metod va vositalarni maqsadga muvofiq tanlay olish, metodlarni samarali qo’llay olish, vositalarni muvaffaqiyatli qo’llash.

Pedagogik tajriba – o’qituvchining ta’lim-tarbiyani tashkil etish va amalga oshirish mahorati.

Psixologik kompetentlik – pedagogik jarayonda sog’lom psixologik muhitni yarata olish, talabalar va ta’lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish, turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o’z vaqtida anglay olish va bartaraf eta olish.

Texnologik kompetentlik – kasbiy-pedagogik BKMni boyitadigan ilg’or texnologiyalarni o’zlashtirish, zamonaviy vosita, texnika va texnologiyalardan foydalana olish. 5. Ektremal kompetentlik – favqulotda vaziyatlar (tabiiy ofatlar, texnologik jarayon ishdan chiqqan)da, pedagogik nizolar

yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish, to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik.

Shaxsiy kompetentlik – izchil ravishda kasbiy o'sishga erishish, malaka darajasini oshirib borish, kasbiy faoliyatda o'z ichki imkoniyatlarini namoyon qilish.

2-bob bo'yicha xulosalar

1.Modulni o'qitishda o'quv keyslarining topshiriqlaridan foydalanildi. Moslikni, ketma-ketlikni, juftlikni aniqlash, ketma-ketligini ifodalagan holda tegishli raqamlarni kataklarda yozish, klaster metodida loyihalashtirish hamda jadvaldagi savollarga javob yozish kabi topshiriqli keyslar "Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik" modul mavzulari bo'yicha loyihalashtirildi.

2."Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik" moduli bo'yicha standart va nostandart testlar ishlab chiqildi.

3.Hamkorlikda o'qitish texnologiyasining kichik guruhlarda ishlash metodi uchun o'quv topshiriqlari ishlab chiqildi.

4."Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik" moduli bo'yicha glossariy yig'ildi.

XULOSA

1. *“Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” modulini o‘qitishning nazariy asoslari “kompetensiya”, “kasbiy kompetentlik”, “kreativlik” tushunchalarining mazmun mohiyatini hamda “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” modulini o‘qitishda keyslardan foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganishni taqozo qildi.*

2. *“Kompetentlik”, “kasbiy kompetentlik”, “kreativlik” tushunchalari, kompetentlikning namoyon bo‘lish holatlari, kasbiy kompetentlik negizidagi sifatlar, A.K.Markova va B.Nazarovanning yondashuvlariga ko‘ra pedagogik kompetentlikning tarkibiy asoslari, individual rivojlanish dasturi, pedagogning individual rivojlanish dasturi, o‘z-o‘zini rivojlantirish, o‘z ustida ishlash va bosqichlari tahlil etildi.*

3. *Pedagogik kreativlik sifatlari, ijodiy-pedagogik faoliyat malakalari, shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirishning yo‘llari, pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilari, shaxs kreativligini rivojlantirishning ustuvor tamoyillari, pedagoglarning kreativlik imkoniyatlari hamda mezonlar o‘rganilishi talab etildi.*

4. *“Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo‘yicha keyslar ishlab chiqish va ulardan foydalanishning amaliy asoslari “Umumiy pedagogika” fani dasturining qisqacha tavsifi (sillabusi) asosida modul bo‘yicha keyslar va ulardan foydalanish yo‘llari, modul bo‘yicha standart va nostandart testlar, hamkorlikda o‘qitish texnologiyasining kichik guruhlarda ishlash metodi uchun o‘quv topshiriqlari hamda moduli bo‘yicha glossariyni ishlab chiqish imkonini berdi.*

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsan javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 102 b.

2. Karimov I. Mamlakatni modernizatsiya qilish va iqtisodiyotimizni barqaror rivojlantirish yo'lida. T. 16. – Toshkent: O'zbekiston, 2008. – 368 b.

3. Karimov I. Bizning yo'limiz – demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va modernizatsiya jarayonlarini izchil davom ettirish yo'lidir. T. 20. – Toshkent: O'zbekiston, 2012. – 320 b.

4. Abduqodirov A.A., Astanova F.A., Abduqodirova F.A. "Case-study" uslubi: nazariya, amaliyot va tajriba. – Toshkent: Tafakkur qanoti, 2012. – 134 b.

5. Abduqodirov G., Yuldashev M., Mo'minov X. Bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy kompetentligini shakllantirishda ta'lim vositalarining o'rni // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

6. Abdullayeva D., Isroilova S. Pedagogik kompetentlikning psixologik jihatlari // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

7. Abdullayeva Q.M., Norbo'tayeva D. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy kompetentligini shakllantirish // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari:

Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

8. Aytenov B., Abdirasilov S. Oliy ta'lim bitiruvchisining kompetentligini masalasi // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

9. Aliyev I.T. Pedagogning kasbiy kompetentligi // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

10. Bazarov T.Y., Yerofeyev A.K., Shmelov A.G. Kollektivnoye opredeleniye ponyatiya «kompetensii»: popitka izvlecheniya smislovix tendensiy iz razmitogo ekspertnogo znaniya // Vestnik Moskovskogo universiteta. – Moskva, 2014. № 1. Seriya 14. Psixologiya. – S. 87-99.

11. Muslimov N.A., Usmonboyeva M., Mirsoliyeva M. “Innovatsion ta'lim texnologiyalari va pedagogik kompetentlik” moduli bo'yicha O'quv-uslubiy majmua. – Toshkent, 2017. – 240 b.

12. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

13. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: Dis. ... ped.f.d. – Toshkent, 2007. – 349 b.

14. Mannopov J., Xolmatova A. Kasb ta'limi o'qituvchisining mustaqil pedagogik faoliyat yurita olish kompetentligini shakllantirish // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

15. Pedagogikadan atamalar lug'ati. – Toshkent: Fan, 2008. – 196 b.

16. Safixanov R.Y., Yapparova E.N. Kompetentnostniy podxod v otsenke rezultatov obucheniya studentov // Pedagogicheskiye obrazovaniye i nauka. № 5. – Moskva, 2014. – Str.126.

17. Xamidullina L.K., Raxmatullin T.G. Formirovaniye issledovatel'skoy kompetentnosti pedagoga v protsesse obucheniya v Vuze // Pedagogicheskiye obrazovaniye i nauka. № 5. – Moskva, 2014. – Str.151.

18. Qurbonova Z., Rahmatullayeva Z. Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-perseptiv kompetentlikni shakllantirishning psixologik xususiyatlari // Uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik kompetentligini rivojlantirish muammolari va istiqbollari: Resp. ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013. – 444 b.

19. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. 4-jild. Zebunniso-Konigil. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2002. – 704 b.

20. Eminov A.G'. Bo'lajak o'qituvchilarning kompyuter grafikasi bo'yicha kompetentligini rivojlantirish metodikasi ("Informatika va axborot texnologiyalari" o'quv fani misolida).: Avtoref. ped.f.n. – Toshkent, 2012. – 16 b.

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
I BOB. “PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIK VA KREATIVLIK” MODULINI O‘QITISHNING NAZARIY ASOSLARI	
§ 1.1. “Kompetensiya”, “kasbiy kompetentlik”, “kreativlik” tushunchalarining mazmun mohiyati.....	6
§ 1.2. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” modulini o‘qitishda keyslardan foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari.....	26
1- bob bo‘yicha xulosalar.....	39
II BOB. “PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIK VA KREATIVLIK” MODULINI O‘QITISH AMALIYOTI.....	
§ 2.1. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo‘yicha keyslar va ulardan foydalanish	40
§ 2.2. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo‘yicha standart va nostandart testlar.....	71
§ 2.3. Hamkorlikda o‘qitish texnologiyasining kichik guruhlarda ishlash metodi uchun o‘quv topshiriqlari.....	92
§ 2.4. “Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik” moduli bo‘yicha glossariy.....	99
2- bob bo‘yicha xulosalar.....	101
XULOSA	102
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	103

ISAKULOVA NILUFAR JANIKULOVNA

**PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENTLIK VA
KREATIVLIK MODULI BO'YICHA
KEYSLARDAN FOYDALANISHNING
NAZARIY ASOSLARI**

MONOGRAFIYA

Toshkent - "Innovatsiya-Ziyo" - 2022

Muharrir: Xolsaidov F. B.

Nashriyot litsenziyasi AI №023, 27.10.2018.
Bosishga 24.12.2022. da ruxsat etildi. Bichimi 60x90.
"Cambria" garniturası. Ofset bosma usulida bosildi.
Shartli bosma tabog'i 8. Nashr bosma tabog'i 7,75.
Adadi 100 nusxa.

"Innovatsiya-Ziyo" MCHJ matbaa bo'limida chop etildi.
Manzil: Toshkent shahri, Farhod ko'chasi, 6-a uy.

+99893 552-11-21

Muallif va nashriyot rozilgisiz chop etish ta'qiqlanadi.